

Řízení integrace migrantů v České republice
Monitorovací zpráva o plnění Agendy 2030
v souvislosti s migrací

Řízení integrace migrantů v České republice

Monitorovací zpráva o plnění Agendy 2030 v souvislosti s migrací

Autoři: Mgr. Martin Guzi, Ph.D. (úvod, kapitoly A. – C., závěr)

Lucie Macková, M.A., Ph.D. (kapitola D.)

Mgr. Eva Čech Valentová (kapitola E.)

Tento dokument vznikl za finanční podpory Evropské unie. Za obsah tohoto dokumentu odpovídá výlučně Diakonie ČCE a za žádných okolností jej nelze považovat za názor Evropské unie.

Dokument je publikován v rámci projektu „SDGs and Migration – Multipliers and Journalists Addressing Decision Makers and Citizens in the EU“, který realizujeme díky programu Evropské unie pro vzdělávání a osvětu (Development Education and Awareness Raising – DEAR).

Vydala: **Diakonie ČCE – Středisko humanitární a rozvojové spolupráce, 2021**

Grafický design: **BOOM s.r.o.**

Překlad: **Mánes překlady a tlumočení**

Vydání první, 2021

Tento projekt je financován
z prostředků Evropské unie.

Do projektu SDGs and Migration, řízeného Diakonií ČCE, jsou zapojeny následující organizace: Global Call to Action Against Poverty (Belgie), Bulgarian Platform for International Development (Bulharsko), Federazione Organismi Cristiani Servizio Internazionale Volontario (Itálie), ActionAid Hellas (Řecko), Ambrela (Slovensko), Povod (Slovinsko).

978-80-908138-4-7 (online; pdf)

978-80-908138-0-9 (online; pdf) (anglické vydání)

ŘÍZENÍ INTEGRACE MIGRANTŮ V ČESKÉ REPUBLICE

Monitorovací zpráva o plnění Agendy 2030 v souvislosti s migrací

Úvod

Autor: Mgr. Martin Guzi, Ph.D.

Tato zpráva hodnotí migrační situaci v České republice z hlediska Cílů udržitelného rozvoje. Tyto cíle zahrnují 17 celosvětově schválených cílů, kterých má být dosaženo do roku 2030. Zpráva se konkrétně zaměřuje na následující cíle: (1) Konec chudoby, (3) Zdraví a kvalitní život, (4) Kvalitní vzdělání, (5) Rovnost mužů a žen, (8) Důstojná práce a ekonomický růst, (10) Méně nerovností, (16) Mír, spravedlnost a silné instituce a (17) Partnerství ke splnění cílů.

Cíle udržitelného rozvoje se zaměřují na dosahování dlouhodobých cílů. Zpráva popisuje slabé a silné stránky migrační a integrační politiky v České republice v letech 2015 až 2019. Pandemie onemocnění covid-19 zpomalila ekonomický růst, zvýšila nezaměstnanost a má negativní dopad na značnou část světové populace. Bylo zdokumentováno, že populace migrantů je na změny podmínek na trhu práce citlivější. Ekonomické výkyvy způsobené koronavirovou krizí v roce 2020 tak potenciálně ovlivní přistěhovaleckou populaci výrazněji, ale jejich konečné důsledky bude ještě třeba vyhodnotit.

Česká republika se za poslední dvě desetiletí stala oblíbenou destinací migrantů. Příliv imigrantů se značně zrychlil v ekonomicky úspěšných letech v období před Velkou recesí v roce 2009. Po roce 2009 se počet cizinců pobývajících v zemi dočasně snížil a v roce 2015 začal opět stoupat. V roce 2019 v ČR pobývalo téměř 600 000 cizinců, což představovalo 5,6 % české populace.¹ Většina cizích státních příslušníků a českých občanů jiné, než české národnosti je soustředěna v hlavním městě Praze a ve velkých městských oblastech. Polovina přistěhovalců v České republice má povolení k trvalému pobytu a druhou polovinu tvoří osoby s povolením k přechodnému pobytu. Patří mezi ně státní příslušníci třetích zemí (TCN) i státní příslušníci registrovaní v členských státech EU a jejich příbuzní.

Zpráva je rozdělena do pěti kapitol, které přinášejí shrnutí vývoje a nejdůležitějších změn v souvislosti s právy migrantů a jejich sociální začleněním, dostupností vzdělání a zdravotní péče, politickým zapojením, integrací na trhu práce, rozvojovou spoluprací a rovností mužů a žen.

¹ Statistiky týkající se migrace jsou shromažďovány zvlášť podle několika různých pokynů, což může vést k určitým zkreslením. Statistiky Ministerstva práce se týkají zaměstnaných cizinců (na základě pracovních povolení) a data Českého statistického úřadu se týkají cizinců s povolením k pobytu (a pravděpodobně uvádějí nižší než skutečný počet státních příslušníků zemí EU). Počet nelegálních přistěhovalců je velmi nízký. Nejnovější statistiky z roku 2019 uvádějí 5 667 nelegálních přistěhovalců.

A. SOCIÁLNÍ ZAČLENĚNÍ A PRÁVA MIGRANTŮ

Autor: Mgr. Martin Guzi, Ph.D.

Tato kapitola se věnuje sociálnímu začlenění a integraci migrantů v České republice. Význam integrace je zdůrazněn v několika Cílech udržitelného rozvoje, včetně Cíle 1.3 (*Zavést na úrovni států vhodné systémy sociální ochrany pro všechny*), Cíli 3 (*Zajistit zdravý život a zvyšovat jeho kvalitu pro všechny v jakémkoli věku*), Cíle 4 (*Zajistit rovný přístup k inkluzivnímu a kvalitnímu vzdělání pro všechny*) a Cíle 11 (*Vytvořit inkluzivní, bezpečná, odolná a udržitelná města a obce*).

A.1. Práva imigrantů a integrační politika

Občané EU mají ve všech členských státech EU volný přístup na trh práce a mohou zde požádat o povolení k přechodnému pobytu. Státní příslušníci třetích zemí mohou v České republice pracovat pouze na základě pracovní smlouvy, která je nezbytným předpokladem pro udělení povolení k dlouhodobému pobytu. V případě ztráty zaměstnání vyprší po 60 dnech i povolení k pobytu, pokud si příslušná osoba nenajde nové zaměstnání. Další možností, jak legálně setrvat v zemi, je získat ekonomický status jako osoba samostatně výdělečně činná (získáním živnostenského oprávnění) nebo požádat o povolení k trvalému pobytu (Drbohlav a Valenta, 2014a). Povolení k trvalému pobytu tak představuje mnohem „bezpečnější status“, který státním příslušníkům třetích zemí umožňuje setrvat v ČR i v případě, že jsou nezaměstnaní. V roce 2018 měly dvě třetiny státních příslušníků třetích zemí povolení k trvalému pobytu. Nejčastěji se jedná o vietnamské (84 %) a ukrajinské (65 %) státních příslušníky. Pro srovnání, povolení k trvalému pobytu má méně než 40 % občanů ze zemí EU.

Cizinci mohou o trvalý pobyt žádat až po pěti letech nepřetržitého pobytu v České republice. V případě sloučení rodiny mohou cizinci požádat o trvalý pobyt po 2 letech nepřetržitého pobytu v zemi. V červnu 2014 se díky zavedení tzv. „duálních zaměstnaneckých karet“ kombinujících jak povolení k pobytu, tak i pracovní povolení snížila administrativní zátěž pro státní příslušníky třetích zemí. V roce 2014 byl rovněž novelizován zákon o českém občanství, který umožňuje dvojí občanství. Tato změna legislativy vedla k prudkému nárůstu držitelů českého občanství z 2 514 v roce 2013 na 10 016 v roce 2014. Po roce 2015 se počet stabilizoval a ročně získá české občanství přibližně 5 000 až 6 500 osob.

Úspěšná integrace migrantů a jejich dětí je zásadní pro sociální soudržnost a přispívá k lepšímu přijímání migrace ve společnosti v budoucnu. Migrant Integration Policy Index (MIPEX) je interaktivní nástroj, posouzení, srovnávání a zlepšování integrační politiky. Hodnotí politiky a jejich zavádění do praxe a zjišťuje, zda jsou všem obyvatelům zaručena stejná práva, povinnosti i příležitosti. Index MIPEX hodnotí na škále od 0 do 100 a vypočítává se na základě široké škály 167 dílčích ukazatelů politiky definovaných předními odborníky na integrační politiky pro osm oblastí: mobilitu pracovního trhu, slučování rodin, vzdělávání, dlouhodobý pobyt, účast na politickém dění, přístup ke státnímu občanství, zdraví a ochranu proti diskriminaci (Solano a Huddleston, 2020). Celkové hodnocení MIPEX pro ČR se v období od roku 2014 do roku 2019 zvýšilo ze 45 na 50 (ze 100). Podle hodnocení MIPEX je česká integrační politika v zemi v některých oblastech pokrokovější než v jiných státech střední a východní Evropy, ale v porovnání s celou Evropou je hodnocení průměrné.

Z hodnocení MIPEX v roce 2014 a 2019 vyplývá, že Česká republika zlepšila integrační politiky, které napomáhají imigrantů se začleněním do místní společnosti v oblasti vzdělávání a zdraví. Mezi pokroky v oblasti vzdělávání patří metodologické poradenství pro učitele na všech stupních vzdělávacího systému a školení pedagogů v ob-

lasti diverzity a jazykové výuky. Větší pozornost je pak stále nutné věnovat dostupnosti vzdělávání, problémům segregace a mezikulturnímu vzdělávání. V oblasti zdravotní péče se zlepšil rozsah informací poskytovaných migrantům, ale dostupnost zdravotnických služeb je i nadále omezená. Dvě oblasti politiky získaly v roce 2019 nízké hodnocení: přístup ke státnímu občanství (hodnocen jako nepříznivý) a účast na politickém dění (hodnocena jako kriticky nepříznivá). Integrační politiky v těchto dvou oblastech jsou nedostatečné i v dalších zemích střední Evropy. Pozitivní zprávou je, že integrační politiky v oblasti ochrany proti diskriminaci, vzdělávání, slučování rodin a zdraví jsou hodnoceny jako mírně příznivé. Politiky v oblasti mobility pracovního trhu a trvalého pobytu jsou hodnoceny jako středně příznivé. Dosažená skóre jsou přehledně vyobrazena na *obrázku 1*. Doporučení k dalšímu posilování integrační politiky založená na skóre dosaženém ve studii MIPEX 2019 shrnuje *tabulka 1*.

V České republice integraci migrantů organizuje 18 regionálních Center na podporu integrace cizinců. Tato centra byla založena v roce 2009 a jsou financována z rozpočtu Ministerstva vnitra. Imigrantům je zdarma poskytována výuka češtiny a tlumočnické služby, právní poradenství, informační služba a pomoc při jednání s úřady státní správy. Strategie migrační politiky schválená v roce 2015 vládou ČR potvrzuje snahy o podporu legálního migrace a integrace imigrantů (Ministerstvo vnitra, 2015). Mezi prioritní oblasti integrace patří znalost českého jazyka, ekonomická soběstačnost, povědomí o českém kulturním prostředí a interakce mezi imigranty a českou společností (Drbohlav a Janurová, 2019).

Kroky směrem k liberálnější migrační politice zavedené v roce 2019 doprovázely i politiky posilující integraci migrantů. Dobrým příkladem v této oblasti je adaptačně-integrační kurz *Vítejte v České republice* financovaný Ministerstvem vnitra.² Tento kurz byl poskytován bezplatně a v roce 2019 se ho zúčastnilo 1 246 cizinců. Počínaje lednem 2021 budou migranti s povolením k dlouhodobému nebo trvalému pobytu navštěvovat integračně-adaptační kurz povinně, což dosud probíhalo na dobrovolné bázi. Rozsah tohoto kurzu je plánován na čtyři hodiny v jediném dni a cizinci jsou povinni uhradit účastnický poplatek (1 500 Kč). V kurzu cizinci získají informace o svých právech a povinnostech během pobytu v zemi a praktické informace týkající se zaměstnání, bydlení, vzdělávání, kulturních a náboženských akcí a poučení v problematice domácího násilí a rovného zacházení. Pokuta za neúčast na kurzu je až 10 000 Kč, ale nemá nepříznivý dopad na získání povolení k pobytu.

A.2. Integrace imigrantů do vzdělávacího systému

Děti cizinců mají v České republice přístup k veřejnému vzdělávání zdarma. Školní docházka je povinná až do věku 17 let. Podle údajů školního registru bylo ve školním roce 2018/2019 ve všech českých školách zapsáno 95 357 dětí, žáků a studentů vysokých škol z ciziny (identifikováno podle státního občanství) (viz *tabulka 2*). Přibližně 70 % všech těchto dětí zapsaných do mateřských, základních a středních škol pochází ze zemí mimo EU.

² Informace o kurzech lze nalézt na <http://www.vitejtevcr.cz/en/>.

Počet zahraničních dětí a žáků zapsaných do mateřských a základních škol každoročně roste. To napovídá skutečnosti, že migranti do Česka stále častěji přicházejí se svými dětmi a rodinami a že v zemi setrvávají déle. Počet zahraničních dětí zapsaných do mateřských škol se zvýšil z 8 302 v roce 2015 na téměř 12 000 v roce 2019, na základních školách se počet zahraničních žáků zvýšil z 18 281 na 26 527 a na středních školách počet studentů pocházejících ze zahraničí vzrostl z 8 763 na 9 496.

Administrativní údaje týkající se zahraničních žáků a studentů jsou vedeny na základě jejich občanství. Skutečný počet dětí s jiným mateřským jazykem, než češtinou zapsaných do českých škol je tedy vyšší, ale není systematicky evidován. Z průzkumu pořádaného Českou školní inspekcí v roce 2015 vyplynulo, že pro třetinu dětí zapsaných do mateřských škol, čtvrtinu žáků zapsaných do základních škol a pětinu studentů zapsaných na střední školy je čeština druhým jazykem, ačkoli v administrativních záznamech nemají status cizince.

Česká školní inspekce uvádí, že 40 % mateřských škol v ČR navštěvují zahraniční děti. Zhruba čtvrtina těchto dětí má nízkou jazykovou znalost a vyžaduje v různé míře speciální podporu. Méně než polovina mateřských škol, které navštěvují děti cizinců podle studie poskytovala jazykové kurzy a většina nabízela dětem cizinců individuální podporu. Mateřské školy uvádějí nedostatek financí, pedagogických personálních kapacit a výukových materiálů nezbytných k zajištění odpovídající jazykové přípravy a podpory.

Jazyková vybavenost zahraničních žáků na základních školách je lepší než v mateřských školách, ale i přesto přibližně čtvrtina zahraničních studentů vyžaduje nějakou formu jazykové podpory. V roce 2015 měla polovina českých základních škol zapsaného alespoň jednoho zahraničního žáka. Zahraniční žáci s dostatečnou znalostí českého jazyka navštěvují školní ročníky odpovídající jejich věku. Ti, kteří dostatečné jazykové znalosti nemají, navštěvují třídy o jeden ročník níže, než odpovídá jejich věku (čtvrtina případů). Česká školní inspekce uvádí, že pouze 4,1 % žáků vyžaduje individuální studijní plán z důvodu nízké jazykové vybavenosti. Zahraniční studenti mají právo na bezplatné kurzy českého jazyka (minimálně 70 hodin během šesti měsíců), které se obvykle pořádají přímo v jejich školách (nebo v jiných vybraných školách v regionu). V roce 2015 se těchto kurzů zúčastnilo přibližně 10 % všech zahraničních žáků (1 614). Školní inspekce dospěla k závěru, že jazykové kurzy nejsou zahraničním žákům na mnoha místech poskytovány systematicky a že v této oblasti zůstává prostor pro zlepšení. Mezi hlavní překážky uváděné řediteli škol patří nedostatek financí a pedagogů, nedostatečné pokyny ze strany státu a nedostatek výukových materiálů. Finanční podpora ze strany státu pro školy na podporu výuky zahraničních žáků není garantovaná, v důsledku čehož panuje na straně ředitelů škol v oblasti organizace podpůrných programů značná nejistota. V roce 2015 navštívila Česká školní inspekce 48 základních škol a potvrdila, že většina z nich zajišťuje pravidelnou a systematickou podporu zahraničních studentů a napomáhá jejich integraci. Přibližně u čtvrtiny škol není podpora systematická, ale je poskytována individuálně. Podle zjištění Leontiyevy a kol. (2018) se většina (více než 80 %) českých dětí ve věku od 6 do 18 let účastnila pravidelných mimoškolních aktivit, zatímco v ukrajinských a vietnamských přistěhovaleckých komunitách to byla pouze polovina dětí. Tato nižší účast byla dána osobními preferencemi, nedostatkem informací a finanční náročností mimoškolních aktivit.

V roce 2019 bylo na českých středních školách zapsáno 2,2 % zahraničních studentů. Přibližně v 70 % středních škol byl zapsán alespoň jeden zahraniční student. Podle zjištění České školní inspekce (2015), přibližně 7,5 % zahraničních studentů zapsaných na středních školách potřebuje jazykovou podporu, která je jim poskytována individuálně. Zahraniční studenti zapsaní na střední školy obvykle pobývají v zemi již déle, navštěvovali již české základní školy a mají tak obvykle dobrou znalost českého jazyka.

Dvě největší česká města, Praha a Brno, jsou z hlediska vysokoškolského vzdělávání považována za jedny z nejatraktivnějších a nejoblíbenějších evropských destinací. V roce 2019 bylo na českých vysokých školách zapsáno 46 441 zahraničních studentů (16 % všech studentů). Přibližně 45 % zahraničních studentů pochází ze sousedního Slovenska, 10 % z jiných zemí EU a 45 % ze zemí mimo EU. Slovenští studenti preferují české univerzity pro jejich dobrou pověst a také proto, že nemají problém absolvovat studijní programy v češtině. Studium programu vedeného v českém jazyce na státní vysoké škole je bezplatné, pro studium cizojazyčných programů se obvykle platí školné. Podle administrativních záznamů bylo v roce 2019 do studijních programů s školným zapsáno přibližně 8 000 zahraničních studentů (oproti 5 610 studentů v roce 2015). Většina zahraničních studentů zapsaných v placených studijních programech pochází z Německa, Indie, Číny, Velké Británie, Ruska a Itálie a většina z nich volí studium medicíny, ekonomických oborů nebo přírodních věd.

V roce 2019 realizovala Česká národní agentura pro mezinárodní vzdělávání průzkum týkající se studia a života v České republice z pohledu zahraničních studentů (Kudrnáčová a kol. 2020). Odpovědi 6 975 studentů zapsaných na vysokých školách ukazují, že je většina z nich spokojena a že hodnotí studium z hlediska zhodnocení vynaložených finančních prostředků pozitivně. Užší pohled na zahraniční studenty, kteří nepocházejí ze Slovenska, ukazuje, že se polovina (54 %) z nich necítí být integrována do českého studentského prostředí. Jen nízký počet (13 %) zahraničních studentů se zapojil do tzv. Buddy Programu propojující české a zahraniční studenty. Pravděpodobně kvůli nedostatečné integraci zvažuje větší množství studentů po ukončení studií v ČR kariéru v jiné cizí zemi. Mezi další problémy, které studenti uvádějí, patří úroveň angličtiny pedagogů či ubytování, a dvě třetiny studentů považují uznání jejich předchozího vzdělání za náročné. Problém se získáním víz uvádí 83 % zahraničních studentů, kteří považují proces získávání víz za náročný, a to z časového i administrativního hlediska. Přibližně polovina dotazovaných studentů (49 %) uvedla, že je spokojena s informacemi obdržnými od odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra České republiky.

A.3. Integrace imigrantů do systému zdravotní péče

Každý cizinec pobývajícím v České republice déle než 90 dnů je povinen uzavřít všeobecné zdravotní pojištění s některou z českých pojišťoven. Státní příslušníci EU, státní příslušníci třetích zemí s trvalým pobytem, státní příslušníci třetích zemí s pracovní smlouvou, žadatelé o azyl a děti narozené cizincům, kteří mají povolení k trvalému pobytu, mohou být pojištěni v rámci veřejného zdravotního pojištění. Všichni ostatní migranti včetně státních příslušníků třetích zemí, kteří jsou samostatně výdělečně činní, a státních příslušníků třetích zemí se studijním vízem, vízem za účelem sloučení rodiny nebo jiným typem víz, na veřejné zdravotní pojištění nárok nemají, a jsou tak nuceni uzavírat soukromé zdravotní pojištění nebo zůstávají nepojištěni, což je však protizákonné. Tato situace je neuspokojivá i proto, že je soukromé zdravotní pojištění nákladnější a nemusí krýt některé pojistné události.

Zdravotní pojištění je podmínkou pro podání žádosti o povolení k dlouhodobému pobytu nebo o prodloužení povolení k dlouhodobému pobytu. To znamená, že státní příslušníci třetích zemí bez pracovní smlouvy (např. osoby samostatně výdělečně činné, studenti či rodinní příslušníci) musí pro získání víza uzavřít soukromé (komerční) pojištění na celou dobu zamýšleného pobytu (nejčastěji na jeden rok). Od uzavřené komerční pojistné smlouvy však nemohou odstoupit, ani pokud nastoupí do zaměstnání nebo získají povolení k trvalému pobytu. Jsou tudíž povinni platit za komerční i veřejné zdravotní pojištění zároveň, což je zjevně diskriminační. Migranti navíc čelí riziku, že jim nebude v důsledku hned několika faktorů (např. právního statusu a jazykových či kulturních překážek) poskytnuta standardní úroveň zdravotní péče, ačkoli většinou vykonávají vysoce riziková zaměstnání s nízkou kvalitou.

Studie Dzurové a kol. (2014) realizovaná na vzorku 912 vietnamských a ukrajinských pracovníků žijících v České republice déle než 1 rok ukázala, že pouze polovina těchto státních příslušníků třetích zemí byla pojištěna v rámci systému veřejného pojištění, 37 % mělo uzavřené soukromé pojištění a 12 % nebylo pojištěno vůbec. Autoři studie zjistili, že riziko neuzavření pojištění výrazně zvyšuje špatná znalost českého jazyka, a to i u migrantů s povolením k trvalému pobytu nebo s pracovní smlouvou. Obdobně toto riziko stoupá, pokud se jedná o osoby v manželství dvou cizinců.

Omezený přístup ke zdravotní péči navíc negativně ovlivňuje reprodukční zdraví migrantek. Vyskytují se případy komplikací při porodu či v novorozenecké péči způsobené omezenou dostupností prenatální péče ženám migrantkám (Česká ženská lobby, 2015).

A.4. Integrace imigrantů do systému veřejné sociální péče

Migranti v České republice vykazují vysokou ekonomickou aktivitu a na sociální dávky spoléhají minimálně. V roce 2015 pobírali státní příslušníci třetích zemí pouze asi 1,2 % z celkového objemu sociálních dávek (Pytlíkova, 2018). Drbohlav a Valenta (2014b) uvádějí, že třetina státních příslušníků třetích zemí nemá nárok na pomoc veřejných služeb zaměstnanosti a musí se spoléhat na nevládní organizace či regionální Centra na podporu integrace cizinců. Zpráva Jungwirtha a kol. (2019, s. 28) uvádí, že pracovníci z řad imigrantů čelí vyššímu riziku smrtelných nebo vážných zranění na pracovišti. Existují jisté důkazy, že přistěhovalci mají často dlouhou pracovní dobu, žijí v přeplněných ubytovnách, čelí vykořisťování ze strany zaměstnavatelů a nedostávají dohodnutou mzdu ani případné odškodné. Obecně jsou však pracovní podmínky horší u povolání s nízkou mzdou a týkají se jak českých pracovníků, tak pracovníků z řad imigrantů.

Příjmovou situaci imigrantů přehledně představuje *tabulka 3*. Údaje jsou založeny na reprezentativním průzkumu domácností³ a týkají se české populace a dvou skupin imigrantů (občané EU a státní příslušníci třetích zemí jsou rozlišeni podle země narození). Obecně platí, že imigranti čelí vyššímu riziku příjmové chudoby a finančních problémů a že vykazují nižší schopnost zvládat neočekávané finanční výdaje. Státní příslušníci třetích zemí jsou ve srovnání s českými státními příslušníky a imigranty ze zemí EU nejohroženější skupinou.

³ Statistiky příjmů a životních podmínek (SILC)

Eurostat definuje ukazatele pro měření míry přetížení nákladů na bydlení (domácnosti, které vyčleňují 40 % nebo více svého disponibilního příjmu na náklady na bydlení) a pro přeplněnost bydlení (procento osob žijících v přeplněné domácnosti). Imigranti čelí dvakrát vyšší míře přetížení nákladů na bydlení a zároveň vykazují vyšší pravděpodobnost života v přeplněných domácnostech a malých prostorech. Zpráva Leontiyevy a kol. (2018) potvrzuje, že ve srovnání s jinými výdaji je pro 43 % imigrantů obtížné hradit náklady na bydlení. Výdaje na vzdělávání dětí a jejich aktivity považuje za zátěžové 12 % imigrantů, zatímco placení výdajů za zdravotní péči a stravu je obtížné pro přibližně 20 % imigrantů.

Dalším zjištěním je, že týdenní dovolenou mimo domov si také nemůže dovolit zhruba pětina domácností Čechů a imigrantů (*tabulka 3*). Zpráva Leontiyevy a kol. (2018) došla k závěru, že pro polovinu imigrantů je obtížné zaplatit náklady cest do jejich země původu.

A.5. Jazyk jako překážka integrace

Znalost jazyka hostitelské země je považována za důležitý předpoklad úspěšné integrace migrantů. Od roku 2009 je jednou z podmínek pro udělení povolení k trvalému pobytu i test z českého jazyka. Podle několika průzkumů organizovaných v České republice imigranti vnímají nedostatečnou znalost jazyka jako bariéru integrace. Český jazyk je menšinovým jazykem a jeho studium mimo Českou republiku tudíž není snadné.

Schebelle a kol. (2012) provedli šetření u 343 cizinců ruského, ukrajinského a vietnamského původu pobývajících v České republice déle než šest let. Tito imigranti uváděli jako hlavní překážky integrace právě neznalost českého jazyka a dále pak nepřátelské postoje české populace vůči cizincům. Ekonomické, kulturní nebo administrativní překážky bránící integraci uváděli jen v menší míře. Znalost českého jazyka je výrazně horší u sociálně a ekonomicky marginalizovaných cizinců. Nepřátelské chování české populace vůči cizincům vnímaly spíše skupiny s nízkým vzděláním a s nízkými příjmy, které zároveň neměly dostatečné jazykové znalosti, a to i v případech, kdy pobývaly v zemi již delší dobu.

Leontiyeva a kol. (2018) provedla šetření u 1 150 cizinců pocházejících z 54 zemí žijících v Praze v roce 2017. Podle zjištěných údajů 80 % z těchto cizinců v zaměstnání hovořilo česky (minimálně 50 % času) a 30 % cizinců navštěvovalo minimálně 4 měsíce kurz češtiny (účast byla vyšší u kvalifikovaných pracovníků). Za nejproblematictější z hlediska používání českého jazyka cizinci označili komunikaci s veřejnými institucemi a lékaři. Pětina rodičů z řad imigrantů zmínila jazykovou bariéru v komunikaci se školami a někteří uváděli nespravedlivé zacházení z důvodu jejich zahraničního původu. Bernard a Mikešová (2014) zjistili, že integrace vietnamských imigrantů se výrazně zlepšuje díky integraci jejich dětí. Z uvedeného vyplývá, že zcela zásadní roli sehrávají školy.

A.6. Účast imigrantů na politickém dění

Cizinci bez povolení k trvalému pobytu se v České republice nemohou účastnit voleb ani být voleni. Podle šetření u státních příslušníků třetích zemí z roku 2013 většina (72 %) neprojevila žádný zájem o politické dění v Česku (Schebelle a kol. 2012). Zájem o politiku byl vyšší u cizinců s terciárním vzděláním, žen (36 %) a osob s povolením k trvalému pobytu (57 %). Zhruba čtvrtina cizinců projevila zájem o hlasování ve volbách do místních zastupitelstev. Vyšší zájem o hlasování v místních volbách byl zaznamenán u vysokoškolsky vzdělaných osob (49 %) a u osob žijících v domácnostech s lepší finanční situací.

Doporučení:

- Česká republika obecně podporuje komplexní přístup k integraci, ale současná legislativa imigrantům nezaručuje rovná práva, příležitosti a bezpečnost v plné míře (Cíl 10.2 *Posilovat a podporovat sociální, ekonomické a politické začleňování všech, bez ohledu na věk, pohlaví, zdravotní postižení, rasu, etnický původ, náboženské vyznání a ekonomické či jiné postavení*).
- Nejhůře jsou integrační politiky hodnocené v přístupu ke státnímu občanství a v oblasti účasti na politickém dění (Cíl 10.3 *Zajistit rovné příležitosti a snížit nerovnosti, zejména odstraňováním diskriminačních zákonů, politik a postupů, a podporou vhodných právních předpisů, politik a postupů*).
- Integrační opatření a jazykové podpůrné programy určené cizincům jsou nejpotřebnější na nižších stupních systému vzdělávání, tedy v mateřských a na základních školách, i proto, že se počet zahraničních dětí a žáků zapsaných do těchto zařízení stále zvyšuje. (Cíl 4.1 *Zajistit, aby všechny dívky a chlapci ukončili bezplatné, rovnoprávné a kvalitní primární a sekundární základní vzdělání, které bude mít odpovídající a efektivní studijní výsledky*).
- V současné době není legislativně upraven rovný přístup k systému veřejného zdravotního pojištění pro všechny dočasné přistěhovalce ze zemí mimo EU a jejich rodiny (Cíl 3.8 *Docílit všeobecného zabezpečení zdraví, včetně ochrany finančních rizik, přístupu ke kvalitní základní zdravotní péči a přístupu k bezpečným, účinným, kvalitním a cenově dostupným základním léčivům a očkovacím látkám pro všechny*).
- Šetření v rámci škol ukázala, že hlavní překážky bránící odpovídající podpoře cizinců souvisejí s nedostatkem finančních prostředků, nedostačujícími pokyny ze strany státu a nedostatkem výukových materiálů (Cíl 4.7 *Zajistit, aby všichni studenti získali znalosti a dovednosti potřebné k podpoře udržitelného rozvoje*).
- Zjednodušit proces udělování víz zahraničním studentům vysokých škol, který je v současné době administrativně i časově velmi náročný.

B. EKONOMICKÁ INTEGRACE IMIGRANTŮ

Autor: Mgr. Martin Guzi, Ph.D.

Tato kapitola poskytuje vhled do situace imigrantů na trhu práce v souvislosti s Cílem 8 (*Podporovat trvalý, inkluzivní a udržitelný hospodářský růst, plnou a produktivní zaměstnanost a důstojnou práci pro všechny*) a Cílem 16 (*Podporovat mírové a inkluzivní společnosti pro udržitelný rozvoj, zajistit všem přístup ke spravedlnosti a vytvořit efektivní, odpovědné a inkluzivní instituce na všech úrovních*).

B.1. Ekonomická integrace imigrantů

Český trh práce se v roce 2019 vyznačoval nízkou mírou nezaměstnanosti (několik let po sobě nejnižší v EU) a rekordně vysokým počtem volných pracovních míst. V prosinci 2019 české úřady práce registrovaly více než 340 000 volných pracovních míst. Většina volných pracovních míst hlášených úřadům práce požadovala pracovníky s nižším stupněm vzděláním. Přibližně polovina volných pracovních míst se nabízela v segmentech průmyslu a stavebnictví a více než dvě třetiny volných pracovních míst požadovaly pouze základní vzdělání. Přibližně 3,6 % všech nabízených pracovních míst vyžadovalo vysokoškolské vzdělání. Jelikož však zaměstnavatelé neohlašují úřadům práce všechna volná místa pro kvalifikované zaměstnance, skutečný nedostatek kvalifikovaných pracovníků byl pravděpodobně vyšší.

Většina imigrantů (80 %) v České republice je v produktivním věku (15–64 let) a jejich míra zaměstnanosti je vyšší než u rodilých Čechů. Imigranti ve věku nad 64 let tvoří pouze 5 procent všech přistěhovalců. V roce 2019 tvořili imigranti 5,6 % české populace, ale zároveň více než 13 % pracovních sil. Většina cizinců v České republice pochází ze zemí mimo EU. V roce 2019 pocházeli tři ze čtyř státních příslušníků třetích zemí pobývajících v České republice z pěti zemí: Ukrajiny (přibližně 145 500), Vietnamu (62 000), Ruska (38 200), Mongolska (9 850) a Číny (7 700). Státní příslušníci třetích zemí většinou pracují na manuálních, nízce finančně hodnocených a nekvalitních pracovních pozicích, které jsou pro rodilé Čechy méně atraktivní. Pracovníci z řad imigrantů proto nejsou vnímáni jako konkurence pro české pracovníky a zaměstnávání zahraniční pracovní síly zvyšuje produktivitu firem.

Imigranti jsou vysoce podnikaví, a díky tomu přispívají k hospodářskému růstu a zavádění inovací. V roce 2019 vlastnilo 93 781 cizinců (třetina z toho žen) živnostenské oprávnění k podnikání. Zahraniční OSVČ tvoří 4,6 % z celkového počtu OSVČ v ČR. Někteří z těchto podnikatelů však zároveň pracují jako zaměstnanci, takže je třeba na tuto statistiku pohlížet s obezřetností. Většinu živnostenských listů vlastní Slováci (20 %), Vietnamci (22 %) a Ukrajinci (24 %), což svědčí o jejich značné podnikavosti.

Ministerstvo práce a sociálních věcí (2019) provozuje databázi všech registrovaných zaměstnaných cizinců, jejich profesí a odvětví působnosti (viz *tabulky 4 a 5*). Ve srovnání s českými pracovníky jsou státní příslušníci třetích zemí zaměstnání v nekvalifikovaných profesích (ISCO 9⁴) šestkrát více a v o polovinu méně případech zastávají kvalifikovanou práci (profese ISCO 1–4). *Tabulka 4* ukazuje, že míra zaměstnanosti ve službách a prodeji (ISCO 5) je velmi podobná mezi příslušníky třetích zemí a českými občany. Příslušníci třetích zemí a občané EU mají stejné zastoupení v profesích ve třídě ISCO 8 – obsluha strojů a zařízení, montéři.

Pro českou ekonomiku hraje významnou roli sektor výroby a průmyslu (průmysl činí 35 %, služby 62,3 % a zemědělství 2,8 % z celkového hospodářství). Nejdůležitější je automobilový průmysl, který ročně vyrábí 1,5 milionu vozidel a zaměstnává přes 130 000 pracovníků. V roce 2018 pracovalo v odvětví výroby a průmyslu přibližně 30 % všech migrantů (25 % všech státních příslušníků třetích zemí). Řada průmyslových společností najímá pracovníky z řad imigrantů prostřednictvím pracovních agentur, a jelikož jsou tito pracovníci agenturními zaměstnanci, nejsou ve statistikách reportováni jako zaměstnanci výrobního sektoru. Pracovní agentury totiž formálně patří do sektoru administrativních a podpůrných služeb. Cizinci pracují pro pracovní agentury sedmkrát více než čeští občané (viz *Tabulka 5*). Řada těchto zaměstnanců pravděpodobně pracuje u průmyslových společností, ale údaje o jejich specifických profesích nejsou k dispozici. Jsou zdokumentovány případy, kdy imigranti najatí prostřednictvím pracovních agentur čelí problémům v souvislosti s placením poplatků agenturám a s nevyhovujícími pracovními podmínkami (Drbohlav a Janurová, 2019). Ve srovnání s českými státními občany jsou pracovníci z řad státních příslušníků třetích zemí více zastoupeni v sektoru stavebnictví (Ukrajinci), ubytování a stravování (Ukrajinci, Vietnamci a Číňané) a realitních služeb (Ukrajinci a Rusové). Státní příslušníci třetích zemí a občané České republiky budou se stejnou pravděpodobností pracovat v sektoru zemědělství, velkoobchodu a maloobchodu, dopravy a ICT. Je důležité mít na paměti, že výše uvedená data poskytují pouze hrubé srovnání a nijak nevypovídají o osobnostních vlastnostech a kvalifikaci pracovníků.

Podrobnější informace o pracovních podmínkách imigrantů byly získány z Výběrového šetření pracovních sil (VŠPS) z roku 2018. Vzorek zde tvoří 0,6 % domácností podle sčítání lidu, domů a bytů, takže pokrytí marginalizovaných a etnických skupin bez legálního ubytování nemusí být reprezentativní. Status imigranta je definován zemí narození. Demografické charakteristiky a charakteristiky zaměstnanosti populace v produktivním věku jsou uvedeny v *tabulce 6*, a to zvláště pro české občany, občany EU, tři největší skupiny státních příslušníků třetích zemí (TCN) a další TCNs. Velikost vzorku cizinců neumožňuje podrobnější rozdělení. Cizinci zachycení ve vzorku VŠPS patří v ČR k těm více etablovaným, což dokazuje skutečnost, že třetina z nich již má české občanství. V souladu s výše uvedenými čísly dosahují státní příslušníci třetích zemí ve srovnání s populací rodilých Čechů vysoké míry zaměstnanosti a ve vyšší míře provozují samostatnou výdělečnou činnost.

⁴ Mezinárodní standardní klasifikace zaměstnání (International Standard Classification of Occupations) (ISCO) klasifikuje povolání do devíti základních skupin: ISCO1 – Zákonnodárci a řídící pracovníci; ISCO2 – Specialisté; ISCO3 – Techničtí a odborní pracovníci; ISCO4 – Úředníci; ISCO5 – Pracovníci ve službách a prodeji; ISCO6 – Kvalifikovaní pracovníci v zemědělství, lesnictví a rybářství; ISCO7 – Remeslníci a opraváři; ISCO8 – Obsluha strojů a zařízení, montéři; ISCO9 – Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci.

Statistiky z VŠPS potvrzují, že agenturou zprostředkované zaměstnání je pro státní příslušníky třetích zemí používanou strategií zaměstnanosti, obzvláště pak u vietnamských a ruských pracovníků. Vietnamci obvykle pracují v malých rodinných podnicích a mají nejnižší míru zaměstnání ve vysoce kvalifikovaných profesích. Ukrajinci pracují spíše ve větších firmách v profesích s nízkou a střední kvalifikací. Státní příslušníci třetích zemí obvykle pracují více hodin v týdnu než rodilí Češi, ale všichni pracovníci v průměru preferují o něco kratší pracovní dobu. Většina pracovníků má uzavřenu smlouvu na dobu neurčitou na plný úvazek, která je v České republice standardem. Ruští občané se vymykají – ve srovnání s ostatními pracovníky vykazují nižší míru účasti na trhu práce a kratší pracovní dobu. Je třeba poznamenat, že data zachycují převážně pracovní podmínky v zemi děle usazených cizinců, které se mohou lišit od pracovních podmínek pracujících imigrantů, kteří do země přišli nedávno.

Ukrajinská a vietnamská komunita má v České republice dlouhou tradici. Jejich integraci na trhu práce a ve společnosti se rozsáhle věnují odborné publikace. Ukrajinci jsou nejpočetnější skupinou migrantů, která je v České republice dobře etablována již více než 20 let (v roce 2018 cca 132 000 osob neboli 39 % ze všech státních příslušníků třetích zemí). Historické dědictví, podobnost jazyka, společná slovanská kultura a dobře propojený dopravní systém umožňují Ukrajincům snadný vstup do země. Ukrajinci do ČR přicházejí z ekonomických a pracovních důvodů. V mnohých případech jde o mladé lidi – studenty a příbuzné těch, kteří již v zemi pobývají. Ukrajinská diaspora si již vybudovala tradici v různých hospodářských sektorech, většinou v méně kvalifikovaných profesích a pozicích. Muži obvykle zastávají manuální práce ve stavebnictví a v některých průmyslových odvětvích, ženy většinou pracují v sektoru soukromých služeb. Studie autorů Drbohlav a Dzúrová (2015) ukázala, že ukrajinskí pracovníci přijímají především nekvalifikovaná, manuální, málo placená místa, tzv. „3D“ (demanding, dirty and dangerous – tedy náročné, špinavé a nebezpečné) práce. Bernard a Mikešová (2014) zjistili, že se integrace ukrajinských imigrantů s délkou jejich pobytu do značné míry zlepšuje. Šetření Valenty a Drbohlava (2018) ukázalo, že práci odpovídající kvalifikaci zastává 80 % ze všech vysokoškolsky vzdělaných zahraničních pracovníků, ale pouze 45 % ukrajinských pracovníků s vysokoškolským vzděláním. Polovina ukrajinských pracovníků s terciárním vzděláním má na své pracovní pozice příliš vysokou kvalifikaci a většina z nich přijímá zaměstnání ve výrobním sektoru či oblasti prodeje nebo jsou zaměstnání pracovními agenturami. Ty obvykle poskytují dočasné pracovní příležitosti s omezenými vyhlídkami na budoucí kariérní postup. Mohou však ukrajinským pracovníkům, kteří hodlají v zemi pobývat dočasně a nehledají dlouhodobou kariéru, zprostředkovat snadnější přístup k zaměstnání.

První imigranti z Vietnamu dorazili do Československa v 70. a 80. letech 20. století na základě dvoustranných dohod o vědeckotechnické spolupráci. Do země přišli jako studenti, učni a zahraniční dělníci a zůstali zde i po pádu komunismu. Imigranti první generace zůstávají relativně izolovaní od širší české společnosti a většinou pracují jako prodejci na pouličních trzích, v malých obchodech a drobných službách. V 90. a v nultých letech Vietnamci prodávali hlavně textil, elektroniku a potraviny, a jejich komunity byly rovnoměrně rozloženy po celé zemi. V poslední době jsou vietnamské podniky rozmanitější – příslušníci vietnamské menšiny stále častěji pracují jako překladatelé, v oblasti sociální péče nebo provozují malé restaurace. Druhá a třetí generace dětí vietnamského původu vykazuje vysokou míru integrace v kontextu jazyka, sociálních kontaktů i kulturních návyků (O'Connor, 2007; Svobodová a Janská, 2016).

V České republice je nelegální nebo nehlášená práce definována jako jakákoli placená činnost, která je zákonná, ale není nahlášena na úřadech veřejné správy. Nejběžnější formou nelegální práce je využívání smluv o dílo s OSVČ namísto smluv zaměstnaneckých, případně uzavírání zaměstnaneckého poměru bez řádných písemných pracovních smluv. Státní úřad inspekce práce každoročně provádí kontroly nepovoleného zaměstnávání. Od roku 2012 inspektorát provedl 123 000 kontrol, přičemž nehlášená práce byla zjištěna ve 21 000 případech, z nichž polovina se týkala cizích státních příslušníků. Velká část zahraničních pracovníků neměla platné pracovní povolení a druhá největší skupina cizinců sice všechna potřebná povolení měla, ale pracovala bez řádně uzavřených smluv. V roce 2018 inspekce prošetřily nehlášenou práci u 7 621 ekonomických subjektů, z toho 1 048 případů bylo identifikováno jako nepovolené zaměstnávání. Inspektoři zjistili 4 583 nehlášených osob, z toho 3 595 státních příslušníků třetích zemí. Tato čísla však nelze zobecňovat, protože kontroly se zaměřují na pracoviště, ve kterých je vyšší pravděpodobnost porušování pracovněprávních předpisů.

Doporučení:

- Posílit ochranu zahraničních pracovníků na pracovišti, jejich bezpečnost práce a právo na důstojné pracovní standardy tak, aby naplňovaly Cíl 8.8 (*Chránit práva a podporovat bezpečné a stabilní pracovní podmínky pro všechny pracující, včetně pracujících migrantů – zejména žen, a lidí s nebezpečným povoláním*).
- Monitorovat činnost pracovních agentur, které cizincům zprostředkovávají práci. Zajistit, aby agenturním zaměstnancům byly poskytnuty stejné pracovní podmínky (např. pracovní doba či mzda), jaké mají stálí zaměstnanci ve srovnatelné pozici. (Cíl 16.b *Podporovat a prosazovat nediskriminační zákony a politiku udržitelného rozvoje*)
- Organizovat informační kampaně ke zvýšení povědomí migrantů o jejich právech a pracovních podmínkách. Bránit vykořisťování pracovních sil.

C. LEGÁLNÍ ZPŮSOBY MIGRACE MEZI ZEMĚMI PŮVODU, ČR A TŘETÍMI CÍLOVÝMI ZEMĚMI

Autor: Mgr. Martin Guzi, Ph.D.

Tato kapitola se věnuje migračním programům, účelu imigrace, mezinárodní ochraně a názorům veřejnosti na migraci v kontextu Cíle 10.7 (*Usnadňovat řízenou, bezpečnou, legální a zodpovědnou migraci a mobilitu lidí, zahrnující uplatňování plánovaných a dobře řízených migračních politik*).

C.1. Dřívější migrační programy

Aktivní migrační politika započala v roce 2012 zavedením sedmi různých migračních programů, které usnadňovaly podmínky pro vstup státních příslušníků třetích zemí na území ČR. Počet žádostí v každém programu byl omezen systémem kvót a programy fungovaly až do změny zákona o pobytu cizinců na území ČR ze září 2019.

První, tzv. *Fast Track* program, byl spuštěn v roce 2012 a zaměřoval se na vysoce kvalifikované pracovníky a vědce. S jeho pomocí vstoupilo do České republiky více než 1 000 migrantů převážně z Indie, Ruska, USA a Ukrajiny. Druhý program, tzv. *Welcome package pro investory*, byl vytvořen v roce 2013 s cílem pomoci nadnárodním společnostem s přemísťováním zaměstnanců. Využilo jej více než 330 manažerů a specialistů. Třetí program *Ukrajina a Indie* se zaměřoval na vysoce kvalifikované pracovníky z těchto dvou zemí. Od svého spuštění v roce 2015 program usnadnil příchod do ČR více než 1 900 pracovníků, většinou IT specialistů. Čtvrtý program *Režim Ukrajina* umožnil 2 630 českých společnostem najmout v letech 2016 až 2019 více než 51 000 kvalifikovaných pracovníků (skupiny ISCO 4–8) z Ukrajiny. Pátý program *Režim ostatní státy* zahájený 1. května 2018 definoval roční kvóty pro imigraci středně a nízkou kvalifikovaných pracovníků z Mongolska (roční kvóta 1 000 osob), Filipín (1 000 osob) a Srbska (2 000 osob). V každém měsíci byla k dispozici pouze poměrná část roční kvóty. V letech 2018 a 2019 bylo do programu zapojeno více než 150 firem a více než 4 300 imigrantů. Šestý program *Školení* byl spuštěn v roce 2014 s cílem usnadnit vysílání pracovníků na maximálně šestiměsíční školení nebo stáž. Sedmý program *Režim zemědělec*, který byl aktivní od 1. ledna 2018 do 31. července 2019, zaznamenal 1 187 žádostí o zaměstnání pracovníků z Ukrajiny od 215 zaměstnavatelů v zemědělství, potravinářském průmyslu nebo lesnictví. Kvóta v tomto programu byla stanovena na 2 000 osob.

Tyto migrační programy usnadňovaly imigraci a pomáhaly zaměstnavatelům najímat pracovníky za konkrétních podmínek, ale délka administrativního řízení (např. pracovní a pobytová povolení, víza nebo zaměstnanecké karty) i přesto dosahovala v průměru čtyř až šesti měsíců (Drbohlav a Janurová, 2019). Docházelo tedy k obcházení zdlouhavého imigračního procesu na základě vysílání ukrajinských pracovníků na český pracovní trh prostřednictvím polských krátkodobých víz. Polská migrační politika je liberálnější a získání pracovního povolení pro méně kvalifikované pracovní pozice je v Polsku snazší a rychlejší. V roce 2017 bylo v České republice zaměstnáno přibližně 7 000 vyslaných pracovníků, obvykle na nízkou kvalifikovaných pracovních pozicích a bez řádných pracovních smluv (např. s falešnými formuláři A1 nebo zcela bez nich) (Trčka a kol., 2018). Státní příslušníci třetích zemí zaměstnaní v rámci vysílání v jiném členském státě EU nepotřebují žádné další povolení (tj. pracovní povolení nebo povolení k pobytu). Maximální délka krátkodobého pobytu je evropskou legislativou stanovena na 90 dní v jakémkoli 180denním období. Doba vyslání je v České republice omezena na maximálně 90 dnů (na každé období o délce 180 dní) tak, aby byla dodržena maximální délka dočasného pobytu. Zaměstnávání vyslaných pracovníků s polskými vízy může být motivované i ekonomicky, protože na vyslané pracovníky se nevztahují české zákony (např. mzdové náklady jsou v Polsku přívětivější díky nižším platbám sociálního pojištění).

C.2. Nová imigrační politika

V roce 2019 klesla v ČR nezaměstnanost pod 2 %. I nezaměstnanost mladých lidí (mladších 25 let) zůstávala jednou z nejnižších v EU. Jedním z nejnáročnějších úkolů české ekonomiky se tak stalo hledání pracovníků a zaplnění volných pracovních míst, což vedlo ke zvyšování mezd, snížení konkurenceschopnosti českého hospodářství a jeho atraktivity pro zahraniční investory i společnosti. V září 2019 vstoupila v platnost novela zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky. Tehdejší migrační programy byly transformovány do tří nově vytvořených programů pro ekonomickou migraci. V prosinci 2019 přibyl čtvrtý, Program Mimořádného pracovního víza pro státní příslušníky Ukrajiny pracující v zemědělství, potravinářství nebo lesnictví, který má řešit akutní nedostatek pracovníků v zemědělství. Nová legislativa rozšiřuje počet zemí, v nichž mohou zaměstnavatelé hledat pracovníky, zavádí transparentní regulaci migrace a sjednocuje kritéria pro vstup na straně zaměstnavatelů a zahraničních zaměstnanců. Zahraniční pracovník může být do některého z programů zařazen na základě žádosti podané zaměstnavatelem. Pracovníci nemohou změnit zaměstnavatele dříve než 6 měsíců po obdržení první zaměstnanecké karty. Programy zahraničním pracovníkům zaručují pracovní smlouvy na plný úvazek minimálně na dobu jednoho roku a plat nad úrovní minimální mzdy.

První z nových programů – *Vysoce kvalifikovaný zaměstnanec*, který nahrazuje projekt Ukrajina a Indie – je určen pro vysoce kvalifikované pracovníky (skupiny ISCO 1-3). Je k dispozici občanům všech třetích států, a kromě zaměstnance samotného zahrnuje i jeho nejbližší rodinné příslušníky. Od září do prosince roku 2019 se do programu přihlásilo 270 uchazečů působících převážně v oblasti IT a zdravotnictví. V rámci tohoto programu zaměstnanci obdrží mzdu odpovídající minimálně průměrnému platu příslušné skupiny ISCO.

Druhý program *Kvalifikovaný zaměstnanec* (nahrazující Režim Ukrajina a Režim ostatní státy) je určen pro pracovníky se střední a nízkou kvalifikací (skupiny ISCO 4–8) ve zpracovatelském průmyslu, službách nebo ve veřejném sektoru. Je otevřen uchazečům z osmi zemí vybraných pro jejich kulturní blízkost, politickou stabilitu a kvalifikovanou pracovní sílu. Imigraci regulují roční kvóty: pro Ukrajinu je kvóta 40 000 osob; pro Černou Horu a Srbsko 2 000 osob; pro Filipíny, Moldavsko a Mongolsko po 1 000 osobách; pro Indii 600 osob; a pro Kazachstán 300 osob. Počet aktuálně dostupných pozic se zveřejňuje online na webových stránkách Ministerstva průmyslu a obchodu ČR. Od září do prosince roku 2019 se programu zúčastnilo více než 10 100 pracovníků z Ukrajiny a 2 200 z ostatních oprávněných zemí. Pracovníci v rámci tohoto programu dostávají mzdu, která je nejméně o 20 % vyšší než garantovaná minimální mzda pro příslušné povolání.

Třetí program *Klíčový a vědecký personál* (nahrazující zrychlený program a Welcome Package pro investory) usnadňuje investorům, začínajícím podnikům (startupům), výzkumným organizacím a technologickým společnostem možnost zaměstnávat vysoce kvalifikované odborníky. Administrativní požadavky jsou v tomto programu zjednodušeny a povolení k pobytu je vystaveno do 30 dnů od podání žádosti (zrychleně). Program je otevřen všem státním příslušníkům třetích zemí. V roce 2019 se do něj zapojilo již 356 uchazečů a 56 společností. V rámci tohoto programu zaměstnanci obdrží mzdu odpovídající minimálně průměrnému platu příslušné skupiny ISCO.

Čtvrtý program *Mimořádné pracovní vízum* byl zaveden v prosinci 2019 a je určen pro ukrajinské státní příslušníky pracující v zemědělství, potravinářství nebo lesnictví. Měsíční kvóta byla u tohoto programu stanovena na 125 uchazečů (roční kvóta je 1 500) a program poběží do konce roku 2022.

C.3. Účel migrace

Cizinci ze zemí EU pobývají v České republice nejčastěji dočasně (62 %), zatímco většina státních příslušníků třetích zemí (60 %) pobývá v České republice trvale. Status trvalého pobytu je pro státní příslušníky třetích zemí bezpečnější, protože jim poskytuje právo žádat o podporu v nezaměstnanosti, právo setrvat v zemi po ztrátě zaměstnání a přístup k veřejnému zdravotnímu pojištění.

Účel imigrace se uvádí v žádosti o vízum. Povolení ke krátkodobému pobytu dává státním příslušníkům třetích zemí právo pobývat v Schengenském prostoru po dobu až 90 dnů. Žádosti o krátkodobá víza jsou ve většině případů zpracovány do 15 dnů. Polovina žadatelů uvádí v žádostech jako účel imigrace zaměstnání a podnikání, čtvrtina uvádí sloučení rodiny, šestina studium a méně než desetina jiný účel pobytu. Zaměstnání a podnikání jako účel pobytu jsou časté mezi imigranty z Běloruska, Mongolska a Ukrajiny. Studium je dominantní důvodem migrace příchozích z Kazachstánu, Ruska a USA. Sloučení rodiny uvádějí častěji imigranti z Koreje a Vietnamu.

Státní příslušníci třetích zemí, kteří pobývají v České republice déle než 90 dní a plánují zůstat alespoň jeden rok, musí požádat o povolení k dlouhodobému pobytu. Rozhodnutí o žádostech bývají vystavena do 90 dnů, a to s vysokou mírou schválení (81 % v roce 2019). Počet žádostí o dlouhodobý pobyt se z 22 483 v roce 2015 ztrojnásobil na 68 154 v roce 2019. Zatímco v letech 2015 a 2016 byla většina povolení k dlouhodobému pobytu vydána za účelem studia, od roku 2017 se většina povolení k dlouhodobému pobytu uděluje z pracovních důvodů (62 % v roce 2019). Čtvrtina žadatelů uvádí jako účel pobytu vzdělání, desetina pak sloučení rodiny. Míra schválení je podobná ve všech kategoriích, žádný konkrétní účel pobytu zjevně není preferován.

C.4. Mezinárodní ochrana

Na rozdíl od politiky týkající se ekonomické migrace je proces udělování azylu nebo mezinárodní ochrany v České republice restriktivnější. V letech 1997 až 2015 požádalo o tento status v ČR celkem 83 203 osob, ale schváleno bylo pouze 2 394 (tj. 2,9 %) žádostí (Drbohlav a Seidlová, 2016). Na jaře 2014 eskaloval konflikt mezi Ukrajinou a Ruskem a většinu žádostí o azyl v ČR tak v letech 2014 a 2015 podali Ukrajinci (1 208), ale azyl byl udělen jen 32 (2,6 %) z nich (Drbohlav a Seidlová, 2016). Extrémně nízký počet udělených azylů odráží protimigrační nálady ve veřejném diskurzu. Počet žadatelů o mezinárodní ochranu v České republice (1 922 v roce 2019) se za poslední desetiletí neustále zvyšuje, ale ve srovnání s ostatními zeměmi EU je celkově stále velmi nízký.

V roce 2018 bylo podáno 1 731 nových žádostí o status mezinárodní ochrany, který byl udělen 47 osobám. Nejvíce žadatelů o azyl pochází z Ukrajiny (25 %), Gruzie (10 %), Kuby (9 %), Arménie (7 %) a Vietnamu (6 %). Azyl byl nejčastěji udělen občanům Číny (8), Myanmaru (5), Sýrie (6) a Ukrajiny (6). Česká republika udržuje dobré vztahy se zeměmi bývalého Sovětského svazu a uprchlíci z těchto zemí jsou ve srovnání s uprchlíky z jiných států přijímáni častěji. V letech 2000 až 2018 bylo celkem uznáno 2 365 azylantů. Nejvíce azylů bylo uděleno občanům Běloruska (336), Ruska (384), Ukrajiny (195), Iráku (185) a Myanmaru (176).

C.5. Postoj veřejnosti k migrantům

Pостоje veřejnosti významně přispívají k sociální a ekonomické integraci imigrantů do hostitelské země. Mohutný příliv osob do Evropské unie v letech 2015 a 2016 způsobil v české společnosti výrazný obrat veřejného mínění o migraci, imigrantech a uprchlících. Ačkoli země nebyla touto migrační vlnou příliš zasažena, téma migrace silně rezonovalo ve veřejných diskusích. Migrace rovněž byla důvodem polarizace společnosti během parlamentních voleb v roce 2017 a prezidentských voleb v roce 2018. Podle průzkumů Eurobarometru zastávají Češi jeden z nejnegativnějších postojů vůči imigrantům a uprchlíkům v Evropské unii. Většina českých respondentů vnímá migraci jako problém a k imigrantům zaujímá negativní postoj. V roce 2016 se Česká republika společně s dalšími zeměmi střední a východní Evropy zařadila mezi 10 zemí s nejnižším počtem přijímaných migrantů ze 138 zemí podle indexu akceptace migrantů od Gallup World Poll.⁵

Je pravděpodobné, že ani některé kroky českých politiků nepřispívají k vylepšování obrazu migrantů v české společnosti. Jako třeba negace migračních kvót přijatých roku 2015 Evropskou unií. Ukazuje se, že povědomí veřejnosti o otázkách migrace je ve srovnání s ostatními státy EU podprůměrné (Evropská komise, 2018). Češi mají tendenci nadhodnocovat počty migrantů a uprchlíků v zemi (často až třikrát oproti skutečnosti), částečně v důsledku neúplných nebo neobjektivních informací prezentovaných v médiích. Dobrou informovanost v problematice migrace a integrace uvádí jeden ze čtyř Čechů, zatímco průměr v EU dosahuje 37 % (Evropská komise, 2018)

Doporučení:

- Soustředit statistická data o cizích státních příslušnících z registrů obyvatelstva, registrů žádostí o povolení k pobytu a z úřadů práce do jedné databáze. Zpřístupnit tyto informace akademické obci, a stimulovat tak výzkum v oblasti migrace.
- Zorganizovat informační kampaň zaměřenou na vyvrácení dezinformací a zdůrazňující očekávané pozitivní přínosy řádně řízené migrace.
- Prezentovat příběhy úspěšných a integrovaných migrantů v mainstreamových médiích ve snaze utlumit vnímání migrace jako hrozby pro udržení veřejného pořádku, národní identity a bezpečnosti.
- Podporovat lokální interakci mezi migranty a českým obyvatelstvem, odstraňovat tak bariéry a rozptylovat xenofobní nálady. Jen tak lze budovat soudržnou společnost prospěšnou všem.
- Přehodnotit striktní politiku ČR v oblasti udělování mezinárodní ochrany a azylu (Cíl 10.7 *Usnadňovat řízenou, bezpečnou, legální a zodpovědnou migraci a mobilitu lidí, zahrnující uplatňování plánovaných a dobře řízených migračních politik*).

⁵ <https://news.gallup.com/poll/216377/new-index-shows-least-accepting-countries-migrants.aspx>

D. MEZINÁRODNÍ PARTNERSTVÍ, SDG 17 A DIASPORY

Autor: Lucie Macková, M.A., Ph.D.

Tato kapitola se zabývá provázaností migrace a rozvoje v České republice. Zaměřuje se zejména na politiku české vlády v oblasti rozvojové spolupráce a její potenciální přispění k dosažení udržitelného rozvoje. Česká republika tradičně podporuje vznikající demokracie a staví na vlastních zkušenostech s přechodem na tržní ekonomiku. Pokud však jde o řešení problému migrace a roli diaspor, jejich význam pro udržitelný rozvoj je v oficiálních dokumentech často přehlížen. Přednostním úkolem orgánů zapojených do české rozvojové pomoci tak je dosažení soudržnosti a sladění politik upravujících tuto problematiku. Tato kapitola se zabývá českými politikami a strategiemi v oblasti migrace, diaspor a udržitelného rozvoje. Poskytuje České republice určitá doporučení, která ji nasměrují k plnění cílů udržitelného rozvoje, zejména zastřešujícího cíle 17 – *Oživit globální partnerství pro udržitelný rozvoj a posílit prostředky pro jeho uplatňování*.

Cíle udržitelného rozvoje (SDGs) by měly být aktivně prosazovány Radou vlády pro udržitelný rozvoj České republiky. Tato Rada se snaží integrovat cíle udržitelného rozvoje do vládních politik a průřezových agend a sleduje jejich vývoj a pokrok (Vláda České republiky, 2020). Pro začlenění Agendy 2030 sice existuje formální rámec, je však otázkou, do jaké míry je tento rámec účinný. Strategický rámec Česká republika 2030 (Vláda České republiky, 2017) zmiňuje dva limitující faktory, které se dotýkají připravenosti a administrativních kapacit Rady a ministerstev – zaprvé soudržnost politik omezuje nedostatečný zájem klíčových výkonných aktérů; zadruhé ministerstvům chybí kapacity i ochota spolupracovat a koordinovat svou činnost. Je proto nutné vytvořit zastřešující mechanismus řízení a správy, který by integroval cíle udržitelného rozvoje do jejich agendy.

Česká republika je členem Výboru OECD pro rozvojovou pomoc (DAC), kde byla naposledy předmětem vzájemného hodnocení v roce 2016. Z tohoto hodnocení vyplynulo, že národní Strategický rámec Agendy 2030, stanovování jeho cílů a roční monitorování by se mělo soustředit na globální rozměry cílů udržitelného rozvoje (OECD, 2016). Dále dodává, že by se Česká republika měla více zaměřovat na úsilí rozvojových zemí a zvyšovat povědomí o dopadu českých politik na rozvojové země. Rozvojové programy s potenciálním dopadem na migraci by tudíž měly být intenzivněji monitorovány a vyhodnocovány. Jednou ze slabin České republiky je nízký rozpočet, který vynakládá na oficiální rozvojovou pomoc (ODA). Ten v roce 2019 činil 0,13 % ODA/HND (OECD, 2020). V budoucnu by však tento závazek měl být ambicióznější, což doporučila i OECD (2016), tak, aby byl v souladu s cílem udržitelného rozvoje 17.3 (*Mobilizovat dodatečné finanční prostředky z různých zdrojů pro rozvojové státy*). Česká vláda se zavázala do roku 2030 dosáhnout cílového rozpočtu ve výši 0,33 % ODA/HND (Vláda České republiky, 2017). I přes nedávné navýšení rozpočtu je však současná míra jeho zvyšování pro dosažení vytyčeného cíle do roku 2030 nedostatečná. Přitom dosažení tohoto cíle představuje klíčový faktor účinnosti české rozvojové pomoci v budoucnu.

Pokud jde o mezinárodní partnerství (včetně těch, která zapojují diaspory nebo se zaměřují na mezinárodní migraci), je třeba vyhodnotit dopad české rozvojové pomoci. Jak navrhla OECD (2016), Česká republika „*by měla využít intenzivnější bilaterální pomoc k dosažení kritického množství, širšího rozsahu a dopadu v partnerských zemích nebo teritoriích, mimo jiné na základě zaujetí programovějšího přístupu.*“ Česká republika zaměřuje svoji oficiální rozvojovou pomoc na šest prioritních zemí (Bosna a Hercegovina, Kambodža, Etiopie, Gruzie, Moldavsko a Zambie), z nichž tři patří do skupiny nejméně rozvinutých zemí (Least developed countries, LDCs). Tato zpráva představuje případovou studii z Etiopie jako příklad rozvojové pomoci směřující k prevenci migrace.

Česká republika se snaží investovat do projektů, jejichž cílem je pomoci lidem ve zdrojových zemích a odrazovat je tak od migrace do zahraničí. Tento přístup je v souladu i s oficiální vládní politikou. V roce 2018 byl realizován jednou českou nevládní organizací rozvojový projekt s názvem *Vytváření pracovních míst pro potenciální migranty v Addis Abebě*. Projekt podpořili i další dárci, jako například Evropská komise, a to formou trilaterální pomoci (Česká rozvojová agentura, 2020). Ačkoli logické opodstatnění projektu spočívající v „zastavení migrace“ u českých politických činitelů i ve veřejnosti rezonuje, nemusí se nutně jednat o nejúčinnější nebo nejudržitelnější formu rozvojové pomoci, protože projekt opomíjí nejzranitelnější populaci žijící mimo hlavní město. Opakovaně se ukázalo, že nejchudší populace není schopna migrovat (de Haas, 2010) a že často stojí mimo dosah politických intervencí zaměřených na mezinárodní migraci.

Pro rozvoj zemí původu je mimořádně důležitá role diaspor. Mongolsko, jakožto zemi s relativně velkou diasporou v České republice, nepodporuje v souvislosti s mezinárodní migrací jeho obyvatel a s významnou rolí diaspory žádný projekt financovaný Českou rozvojovou agenturou. Naproti tomu získal zelenou projekt „Hokejový stadion v mongolském Ulánbátaru“. Partnerství veřejného a soukromého sektoru jistě sehrávají významnou roli, zároveň je však důležité pomoc uvolňovat a vést české organizace spíše k dosažení postavení rovnocenných partnerů nežli komerčních dodavatelů (OECD, 2016). Jako vodítko zde tedy může posloužit doporučení OECD „uvolňovat pomoc, využívat partnerské systémy a přispívat k harmonizovaným ujednáním o financování v souladu se závazky z Busanu“.

Posílení postavení a pravomocí diaspor je důležitou součástí rozvojové agendy, ale tuto podporu je třeba realizovat na základě cílených politik a zjednodušení peněžních převodů. Migranti a navrátilci mohou přispět k sociálně-ekonomickému rozvoji ve svých zemích původu díky finančním převodům, ale i sdílením získaného know-how a nápadů formou sociálních remitencí. Významným přínosem mohou být i podniky založené navrátilci v zemích původu. Česká republika by měla takové zapojení navrátilců podporovat prostřednictvím nejruznějších programů reintegrace, a přispět tak k šíření znalostí a idejí získaných migranty v zahraničí.

Současným cílem České republiky je přitáhnout cirkulární migraci do méně kvalifikovaných profesí. Zároveň by

Česká republika měla uplatňovat program pobídek k návratu vysoce kvalifikovaných pracovníků do zemí původu, kde by mohli šířit znalosti získané v České republice. S přihlédnutím k výše zmíněnému se objevuje překvapivě málo zmínek o potenciálu ukrajinské diaspory v rozvoji této země a o jejím strategickém zapojení, obzvláště pokud vezmeme v úvahu její případný přínos jak pro přijímající země, tak pro zemi původu formou sociálních remitencí. To souvisí s cílem 17.16 *Posílit globální partnerství pro udržitelný rozvoj podporované mnohostranným partnerstvím ve prospěch mobilizace a sdílení znalostí, expertízy, technologií a finančních zdrojů na podporu dosažení cílů udržitelného rozvoje ve všech zemích, zejména rozvojových.*

V oblasti prosazování lidských práv a demokracie probíhají určité ad hoc aktivity (např. spolupráce českých organizací s kubánským či běloruským disentem), ty jsou však v nejlepším případě sporadické. Tyto aktivity souvisejí s cílem 17.17 *Podněcovat a podporovat efektivní partnerství veřejných institucí, partnerství veřejného a soukromého sektoru a partnerství v rámci občanské společnosti, a to na základě zkušeností a využívání zdrojových strategií partnerství.* Jedním z praktických problémů bránících většímu zapojení migrantů a pozdějších návratců je uznání jejich kvalifikace. Migranti teoreticky mohou využívat svých znalostí a dovedností, a v případě, že se rozhodnou vrátit do své země původu, mohou zde být společenským přínosem díky získané vyšší kvalifikaci. Řada migrantů však naráží na problémy s uznáváním kvalifikace a české politiky v tomto ohledu situaci nepomáhají. Česká republika podporuje migraci kvalifikovaných pracovníků, k jejímuž zajištění využívá několika různých cest, ale pro ty, kteří se rozhodnou projít standardními cestami imigrace, je uznání dosažené kvalifikace po příjezdu do České republiky často obtížné.

Cíl 17.13 (*Posílit globální makroekonomickou stabilitu, mimo jiné prostřednictvím koordinace politik a jejich koherence*) sehrává významnou roli v oblasti remitencí a jejich potenciálního využití jako účinného nástroje snižování chudoby. Remittance mohou hrát významnou roli při řešení socio-ekonomické situace v zemích původu. Mají-li však být využity efektivně, pak je třeba, aby uplatňované politiky byly cílenější. Nejvyšší objem remitencí z České republiky odchází na Ukrajinu, zemi s největší diasporou v České republice. Podle údajů Světové banky (World Bank, 2020a) soukromé remittance zasílané na Ukrajinu v letech 2014 až 2018 zvýšily svůj podíl na HDP z 5,5 % na 11,2 %. Polsko je sice z hlediska migrace z Ukrajiny významnější cílovou zemí než Česká republika, ta přesto sehrává rovněž důležitou roli, a to v oblasti celkového objemu remitencí zasílaných do zdrojové země. Transakční náklady však zde jsou značně vysoké, což znemožňuje efektivní převody remitencí. Cíl udržitelného rozvoje 10 se zavazuje tento problém řešit (*10.c Snížit náklady na převody remitencí migrantů na méně než 3 procenta a eliminovat transakční kanály s náklady vyššími než 5 procent*). Je však zřejmé, že žádný koridor pro zasílání peněz z České republiky na Ukrajinu, který by tato kritéria splňoval, nyní neexistuje (Světová banka, 2020b).

O migraci je nezbytné shromažďovat přesné údaje, obzvláště o migračním statutu jednotlivců. Cíl 17.18 (*Zvýšit*

podporu budování kapacit rozvojových zemí k výraznému zvýšení dostupnosti vysoce kvalitních, aktuálních a spolehlivých údajů členěných podle příjmů, pohlaví, věku, rasy, etnického původu, migračního statutu, zdravotního postižení, geografické polohy a dalších relevantních charakteristik v národním kontextu) se zaměřuje na data o migraci, která lze využívat jako účinné ukazatele při tvorbě politik. Souhrnné údaje, které by spolu s dalšími charakteristikami mapovaly migrační status jednotlivců, chybí i v českém kontextu. Problémem je nedostatečná znalost problematiky migrace. Ten je třeba řešit, protože o migraci panuje řada mylných představ, částečně šířených některými politickými stranami. V důsledku toho je česká veřejnost v otázkách souvisejících s migrací extrémně polarizovaná (podobně jako v ostatních zemích V4). Například Drbohlav a Janurová (2019) uvádějí, že je ve veřejné diskusi o migraci do České republiky třeba používat racionálnější argumenty podložené důkazy. Jen tak bude Česká republika schopna plnit své povinnosti vůči Evropské unii a dalším zúčastněným stranám.

Závěrem je třeba konstatovat, že migrace je v mnoha ohledech přínosná, například díky ní dochází k šíření dovedností a znalostí. Přesto Česká republika odmítla přijetí Globálního kompaktu pro bezpečnou, řízenou a legální migraci (GCM), který v roce 2018 schválila většina členských států OSN. Mezi cíle GCM relevantní pro tuto kapitolu patří: (18) *Investovat do rozvoje dovedností a usnadňovat vzájemné uznání dovedností, kvalifikace a kompetencí;* (19) *Vytvářet pro migranty a diasporu takové podmínky, aby mohli plně přispívat k udržitelnému rozvoji ve všech zemích;* (20) *Podporovat rychlejší, bezpečnější a levnější převod remitencí a podporovat finanční začlenění migrantů;* (21) *Spolupracovat na zajišťování bezpečného a důstojného návratu a zpětného přebírání osob, a na udržitelné reintegraci navrátilců.* Tyto cíle jsou úzce provázány s cíli udržitelného rozvoje a mohou vést k lepšímu pochopení problematiky migrace a diaspor. Splnění vytyčených cílů ze strany České republiky do roku 2030 je značně nepravděpodobné.

Doporučení

- Rada vlády pro udržitelný rozvoj by měla vynakládat více iniciativy a české politiky týkající se migrace a diaspor by měly být přímočařejší a soudržnější. Vláda, ministerstva a klíčoví aktéři by měli začleňovat migrační agendu do mechanismů řízení. Problematika migrace, diaspor a azylu by měla být zakomponována do české implementace cílů udržitelného rozvoje (SDGs).
- Měly by být mobilizovány další zdroje rozvojové pomoci, jejíž cíle a ukazatele budou v souladu s cíli udržitelného rozvoje (SDGs). Měl by být vyhodnocen dopad a účinek rozvojových projektů souvisejících s migrací.
- Mělo by se zjednodušit uznávání a převod kvalifikací i dovedností. V platnost by měly vstoupit politiky, které umožní rychlejší uznávání kvalifikace, a to i po absolvování migrace.
- Měly by být vytvořeny levnější transakční kanály pro převody remitencí v souladu s cíli udržitelného rozvoje (SDGs).
- V rámci tvorby politik by měla být zohledněna shromážděná data o migraci, jejich analýzy a šíření. O migračních otázkách by měla probíhat aktivní diskuse a měly by být realizovány iniciativy ke zvyšování povědomí o migraci, a to i na úrovni měst a obcí. V otázkách týkajících se migrace by měly být kontaktovány nevládní organizace a organizace občanské společnosti i místní samosprávy.

E. SITUACE ŽEN MIGRANTEK V ČESKÉ REPUBLICE V LETECH 2015–2020

Autor: Mgr. Eva Čech Valentová

Tato kapitola se zabývá intersekcionalitou migrace a rovností žen a mužů v kontextu sociální a ekonomické integrace migrantek v České republice. Po přehledu, který popisuje situaci žen migrantek obecně, přináší následující části podrobnější informace o přístupu veřejných politik a zákonných limitů k rodinné migraci a vysvětlují základní příčiny znevýhodněného postavení žen migrantek. Migrantky se ocitají ve specifických situacích, které v mnoha ohledech způsobují jejich vícenásobné znevýhodnění nebo diskriminaci, obzvláště v souvislosti se zapojením na trhu práce, se sociálními právy a s přístupem ke zdravotní péči. Proto je, ve smyslu vytváření jejich rovných příležitostí v české společnosti, důležité podpořit aktivní roli migrantek a nastinit pro Českou republiku některá doporučení, jež by měla být naplňována při dosahování cílů udržitelného rozvoje (SDG), v tomto případě konkrétně cíle 5 – *Dosáhnout genderové rovnosti a posílit postavení všech žen a dívek*.

E.1. Obecný přehled o situaci žen migrantek v České republice

K 31. prosinci 2019 žilo v České republice přibližně 253 000 migrantek, což představuje 42,65 % migrantské populace (celkem 595 881 osob) a přibližně 2,3 % všech obyvatel v zemi (Český statistický úřad, 2019). V prvních letech 21. století počet žen migrantek rychle rostl, i když se ve sledovaném období od té doby tento nárůst mírně zpomalil (Český statistický úřad, 2019; IOM, 2019). Vzhledem k trendu trvalého usazování migrantek v České republice je však *feminizace migrace* nepopíratelná.

Stejně jako jinde v Evropě i migrantky v České republice čelí vícenásobnému znevýhodnění v důsledku strukturálních, společenských, jazykových a kulturních překážek. Ve srovnání s muži a ženami z většinové populace žijí migrantky v sociálně i ekonomicky zjevně nerovném postavení. Tato nerovnost zvyšuje riziko jejich sociálního vyloučení a vytváří živnou půdu pro mimořádně rizikové situace, často spjaté s genderově podmíněným násilím či vícenásobnou diskriminací na základě pohlaví, příslušnosti k sociální skupině, etnického původu nebo migračního statusu (Hradečná a kol., 2016). Z důvodu opomíjení tohoto problému v politické sféře mají migrantky a ženy z etnických menšin jen nízké povědomí o politikách platných v České republice, což přímo ovlivňuje jejich životní podmínky (Česká ženská lobby, 2015).

I přes určitý pokrok zůstávají nástroje státu v oblasti integrace migrantů a rovných práv, ale i aktivity nevládních organizací, sociálních či jiných veřejných služeb, pro systematické zmírňování znevýhodnění migrantek v České republice nedostatečné. Zároveň se v zemi po intenzivnějším přílivu migrantů do Evropy od roku 2015 vytvořilo sociální napětí, jež se projevilo v nárůstu určitých negativních jevů, jako jsou xenofobie, rasismus či různé druhy nenávistných projevů a násilí z nenávisti, které mají dopad především na muslimky a další rasizované skupiny (HateFree, 2018). Rasové profilování a institucionalizované stereotypy lze demonstrovat na známém příkladu „nošení šátku ve škole“, ve kterém soudy různých instancí neshledaly důvody pro uznání diskriminace žalující muslimské dívky v otázce jejího přístupu ke vzdělání (Úřad vlády České republiky, 2017).

E.2. Zohlednění situace migrantek ve veřejných politikách

Obecně vzato, Česká republika v otázkách rovnosti žen a mužů nadále zaostává za evropskými standardy (EIGE, 2020). V důsledku toho pandemie Covid-19 výrazně odkryla genderové nerovnosti v české společnosti (Social Watch, 2020). I když pandemie vážně zasáhla právě migrantky, tato znevýhodněná skupina nebyla nijak zohledněna ve vládních ochranných opatřeních v oblasti zaměstnanosti a sociálních věcí, která by jim pomohla k překonání obtíží vyplývajících z karantény. Toto opomíjení žen migrantek v současném dění jen odráží obecnou realitu přehlížení této skupiny v sociálních a jiných souvisejících veřejných politikách. Až donedávna žádné hodnotící zprávy ani analýzy situace, *Strategický rámec Česká republika 2030* nevynímá, nijak nereflektovaly, že tato skupina čelí problémům jak na legislativní, tak sociální úrovni (Hradečná a kol., 2016).

Dlouhodobě zůstávala genderově slepá zejména česká integrační a migrační politika, **obzvláště pokud se jednalo o identifikaci možných problémů souvisejících s integrací migrantek** do hostitelské společnosti, které se často dostávají do rizikových situací (Hradečná a kol., 2016). Teprve v roce 2012 vládní strategický materiál *Aktualizovaná koncepce integrace cizinců* uznal specifickou situaci migrantek a možnost jejich zapojení se na místním trhu práce (Vláda České republiky, 2016), tato inkluze však nevedla k žádným viditelným dopadům v jejich životech (Česká ženská lobby, 2015). Nejaktuálnější verze tohoto strategického materiálu z roku 2016 identifikuje migrantky jako jednu ze zranitelných skupin a řeší jejich konkrétní potřeby v některých oblastech: „*Důraz je kladen zejména na opatření umožňující jejich účast na integrační činnosti a ke snižování rizika izolace pomocí cílených informací a cílené nabídky integračních opatření, zejména výukou češtiny a posilováním jejich orientace ve společnosti*“ (Ministerstvo vnitra, 2019). V integrační strategii však stále chybí dostatečně konkrétní, kvantitativní a vymahatelná opatření zaměřená na práva jednotlivce a na sociální integraci migrantů v některých klíčových oblastech, jako je zaměstnanost, vzdělávání, zdravotní péče, sociální práva, a především občanská a politická participace (Dumont in: Konsorcium, 2018). Přijetí takových opatření by mimo jiné bylo v souladu s doporučeními obsaženými v cíli udržitelného rozvoje 5.c – *Přijmout a posílit vhodné politiky a vymahatelné právní předpisy pro prosazování rovnosti žen a mužů a posilování postavení žen a dívek ve všech sférách*.

Pozitivní signál na úrovni tvorby politiky lze spatřovat v nedávných aktivitách Úřadu vlády České republiky. Vládní strategie pro rovnost žen a mužů na období 2014–2020 jasně upozorňuje na otázku nedostupnosti veřejné zdravotní péče pro ženy migrantky a na otázku jejich vícenásobné diskriminace na trhu práce (Česká ženská lobby, 2015). V současnosti se intersekcionalita již stala horizontálním kritériem v rámci Strategie pro rovnost žen a mužů na období 2021+, které mimo jiné uznává vícenásobné znevýhodnění žen migrantek a dalších zranitelných skupin. Toto kritérium je dále rozvíjeno prostřednictvím cílených opatření v některých prioritních oblastech uvedené strategie, jako je zaměstnanost, prevence a potírání genderově podmíněného násilí, zdravotní péče a další (Úřad vlády České republiky, 2020), což je v souladu s cílem SDG 5.1 – *Celosvětově skoncovat se všemi formami diskriminace žen a dívek*.

E.3. Strukturální omezení imigrační politiky a legislativy

V první řadě je to imigrační politika a legislativa, která stanovením podmínek pro vstup a pobyt migrantů na území státu pro ně nastavuje určité adaptační mantinely a různé legislativní překážky integrace (Konsorciium, 2015). Vzhledem k tomu, že mezi nejběžnější cesty legální migrace do České republiky patří rodinná migrace, mají tyto strukturální bariéry větší dopad na ženy migrantky nežli na muže, obzvláště v situacích, kdy je jejich pobyt na území státu závislý na statusu jejich manželů či partnerů.

Obecně jsou podmínky pro migraci rodin v mezinárodním kontextu hodnoceny jako mírně příznivé, poněvadž „rodiny mají právo na sloučení, pokud jsou schopny splnit přísnější požadavky zavedené v roce 2013“, jak uvádí studie MIPEX (Migration Policy Group, 2020). Tyto přísnější požadavky zahrnují neúměrně vysoké poplatky či požadavek prokázání vysokých příjmů sponzora a nepřiměřené devítiměsíční lhůty pro zpracování žádosti o povolení k dlouhodobému pobytu za účelem sloučení rodiny (OPU, 2016). Zejména čekací doba na rozhodnutí o povolení k pobytu je potenciálně značně nepředvídatelným faktorem, jak plyne z předchozího častého nedodržování lhůt pro udělení nebo obnovení povolení k pobytu rozhodujícím ministerstvem vnitra, které v minulosti vedlo mj. k intervencím ze strany veřejné ochránkyně práv (Veřejný ochránce práv, 2016). Také netransparentní a nedostatečně funkční registrační systém Visapoint, používaný českými ambasádami, v některých zemích původu bránil mnoha jedincům ve vstupu do České republiky nebo výrazně o několik let prodloužil proces podávání žádostí. Tento problém se týkal například vietnamských státních příslušníků, kteří žádali o sloučení rodiny (Veřejný ochránce práv, 2017).

Kromě těchto omezení český zákon o pobytu cizinců na území ČR obzvláště restriktivně definuje rodinné příslušníky, což nejčastěji postihuje starší občany EU pobývajících v České republice, kteří vyžadují péči dospělého člena rodiny, jenž není občanem České republiky/EU. Naopak ženy migrantky pocházející ze zemí mimo EU, jakožto matky dospělého člena rodiny, jenž je občanem EU, oficiálně nemají nárok na sloučení rodiny, pokud nemohou prokázat, že jsou závislé na obživě či nezbytné péči tohoto rodinného příslušníka, a pouze si přejí žít v blízkosti svých nejbližších příbuzných (Hradečná a kol., 2016). Sloučení je v České republice náročné i pro smíšené a nesezdané páry, protože narážejí na rozsáhlé diskreční pravomoci rozhodovacích orgánů, které mají tendenci předpokládat, že příslušný partnerský vztah nebo manželství je účelové, a žádosti o udělení pobytu tak bývají v řadě případů zamítnuty (Vláda České republiky, 2015).

Zároveň mohou podle českého imigračního zákona žadatelé o sloučení rodiny, většinou ženy, měnit účel svého pobytu nebo zažádat o rozvod až po několika letech pobytu v ČR. Jinak může jakékoli narušení rodinných vazeb s žadatelem vést ke zrušení povolení k pobytu. Povolení k pobytu rodinných příslušníků tedy závisí na oficiálně uznaných rodinných vazbách, což zesiluje závislost migrantek na jejich partnerech i jejich ohrožení v důsledku porušování práv, nezřídka vedoucího až k případům domácího násilí. V současnosti zákon stanovuje v rámci rozhodovacího procesu imigračních orgánů určitá ochranná opatření, která by měla zajišťovat udržitelnější postavení těchto rodinných příslušníků (Česká ženská lobby, 2015, Hradečná a kol., 2016).

Podle studie MIPEX vláda za posledních pět let v otázkách vymahatelnosti práv a dlouhodobého usazování migrantů učinila jen minimum (Migration Policy Group, 2020). Množství migrantů, často žen, proto často usiluje o získání trvalého pobytu, aby disponovali obdobnými právy jako čeští občané, zejména právem na volný přístup na trh práce a zárukou všech sociálních práv, včetně přístupu k systému veřejného zdravotního pojištění (Vláda České republiky, 2016). Pro získání trvalého pobytu však migranti musí splnit relativně přísné podmínky prokazující jistou míru integrace do společnosti a opět podléhají rozsáhlé diskreční pravomoci rozhodovacích orgánů. Pro ženy je obvykle splnění požadavku na jazykové znalosti na úrovni A2 a ekonomickou soběstačnost značně náročné. Tyto překážky se vztahují i na občany EU, s nimiž státní integrační opatření nepočítají, v důsledku čehož nemají přístup k některým veřejným službám, jako je bezplatné právní poradenství nebo kurzy českého jazyka (Konsorcium, 2015).

E.4. Trojí neviditelnost žen migrantek na trhu práce

Zapojení na trhu práce představuje jeden z nejúčinnějších prostředků integrace migrantů do společnosti. Od okamžiku vstupu České republiky do EU začala převládat právě ekonomická migrace, díky čemuž došlo k výraznému zapojení migrantů, mužů i žen, na českém trhu práce. Míra nezaměstnanosti cizinců je buď nižší (u občanů ze zemí EU), nebo srovnatelná (u státních příslušníků třetích zemí) s nezaměstnaností českého obyvatelstva, a to v případě mužů i žen. Míra nezaměstnanosti žen migrantek se v České republice během deseti let 2007–2017 dokonce snížila nejvíce v rámci tehdejší EU 25 (OECD, 2017).

Navzdory příznivým ekonomickým podmínkám v zemi, ženy migrantky, stejně jako ženy z většinové populace, častěji pracují na krátkodobé a nejisté pracovní úvazky, dostávají nižší odměnu za srovnatelnou práci a nižší nebo žádné důchody. Zatímco genderová nerovnost mezi pracujícími osobami postihuje v České republice všechny ženy bez rozdílu, v případě migrantek a příslušnic národnostních menšin k tomu dále přistupují další faktory nerovnosti, jako jsou nerovné postavení mezi majoritní a menšinovou společností, strukturální nerovnosti a legislativní překážky ohledně přístupu migrantů k zaměstnání (Hradečná a kol., 2016).

Antropoložka Petra Ezzeddine (2011) vysvětluje postavení migrantek na trhu práce na základě *teorie trojí neviditelnosti*, podle níž jsou ženy migrantky na lokálních i globálních trzích opomíjeny ve třech úrovních – z pohledu společenské třídy, etnické příslušnosti a pohlaví. Tato „neviditelnost“ vede k jejich profesní segmentaci do několika hospodářských odvětví, jako je textilní průmysl, úklidové služby a služby v pohostinství nebo pečovatelské služby a práce v domácnosti (Mathéová, 2016). Přejít do jiného sektoru trhu práce je pro ně mimořádně obtížný i v případech, kdy absolvovaly rekvalifikační a jazykové kurzy. Další překážky jejich profesního růstu spočívají v byrokraticky náročném procesu uznávání zahraničních kvalifikací nebo vzdělání (tzv. nostrifikace) a v nedostatečné podpoře péče o děti (Leontiyeva a Pokorná, 2014). V důsledku toho ženy migrantky často nevyužívají plně své kvalifikace, dosahují pouze na místa s nízkou kvalifikací a jsou vystaveny špatným pracovním podmínkám až vykořisťování ze strany zaměstnavatelů (Česká ženská lobby, 2015).

Obzvláště zranitelné jsou migrantky, které vykonávají práci v domácnosti a pečovatelské práce. Ty jsou většinou v důsledku neregulovaného pracovního statusu vykonávány v rámci šedé ekonomiky. To se týká především žen, které žijí ve stejné domácnosti se svými zaměstnavateli, neboť je zde extrémně obtížné zajistit a kontrolovat dodržování pracovněprávních předpisů, případně se domáhat ochrany před jakýmkoli typem zneužívání (Ezzeddine a Semerák, 2014). V poslední době výzkumy pozorují rostoucí komoditizaci péče o seniory, kterou stále častěji vykonávají migrantky z Ukrajiny. Tento trend odráží neschopnost českého sociálního systému poskytovat adekvátní péči seniorům v rámci svých vlastních struktur (Ezzeddine, 2019). V této souvislosti je spíše na škodu, že česká vláda odmítla ratifikovat Úmluvu MOP o důstojné práci pro pracovníky v domácnosti, jejíž přijetí by posílilo práva migrantů i možnosti jejich prosazování (Česká ženská lobby, 2015).

Vykonávání nejistého zaměstnání v kombinaci s diskriminací brání migrantkám ve sladování pracovního a rodinného života. Podle některých zpráv (OPU, 2016) existují případy, kdy mateřské školy odmítají zapsat k docházce děti migrantů. Ženy středního věku pak kvůli vícenásobné diskriminaci (včetně diskriminace věkové) čelí problému se setrváním na trhu práce až do důchodového věku. Tyto ženy jsou pod silným tlakem, neboť finančně podporují své dospívající děti a zároveň musí zajišťovat péči o své nemocné rodiče v zemi původu. Jsou tak často ochotny přijmout jakékoli zaměstnání bez ohledu na úroveň dosaženého vzdělání, na původní povolání či zaměstnanecká práva. Zároveň není neobvyklé, že ženy migrantky v důchodovém věku bývají nuceny vrátit se do práce kvůli extrémně nízkému starobnímu důchodu, na který dosahují v důsledku neefektivní koordinace systémů sociálního zabezpečení mezi Českou republikou a zemí jejich původu (Hradečná a kol., 2016). Ve snaze vyhnout se obsazování pozic s nízkou kvalifikací v takzvaných „etnicizovaných sektorech“ proto například mladí vietnamští migranti fluktuují mezi svými dvěma identitami. S cílem překonat potenciální znevýhodnění se proto snaží získat co nejvyšší úroveň vzdělání a pozice v prestižních profesích (Formánková a Lopatková, 2018).

Výše popsané situace obecně ukazují, že před Českou republikou stále stojí značný kus cesty, než bude dosaženo rovnosti žen a mužů v oblasti sociálních politik a politik zaměstnanosti. Proto by měla přijmout cílená opatření v souladu cílem SDG 5.4 – *Uznávat a oceňovat neplacenou péči a domácí práce pomocí zajištění veřejných služeb, infrastruktury a politik sociální ochrany a prosazování sdílené odpovědnosti v rámci domácnosti a rodiny podle zvyklostí dané země*, a s cílem SDG 5.a – *Provést reformy, které ženám zajistí rovná práva k ekonomickým zdrojům, možnost vlastnictví a hospodaření s pozemky i dalších forem vlastnictví, přístup k finančním službám, dědictví a přírodním zdrojům v souladu s národní legislativou*.

E.5. Překážky a příležitosti týkající se občanské participace migrantek

Česká integrační strategie uvádí, že „je třeba přijmout opatření k podpoře orientace migrantů ve společnosti s přihlédnutím k potřebám žen“ – např. podporovat zapojení migrantů do akcí místních komunit (Vláda České republiky, 2016). Ačkoli tento strategický cíl nijak nerozvíjí žádná konkrétní opatření, došlo v rámci uvedené strategie k posunu v dřívějším vnímání migrantek jakožto pasivních následovnic mužů nebo obětí obchodování s lidmi, případně výhradně v kontextu jejich reprodukční role (Česká ženská lobby, 2015). Ženy migrantky se do hostitelské společnosti typicky integrují pomaleji, pokud přicházejí do země jako rodinné příslušnice svých manželů, kteří se již do jisté míry ve společnosti integrovali dříve. Bez znalosti jazyka a českého prostředí nezřídka ženy zůstávají silně závislé na svých partnerech a ztrácejí tak pracovní návyky, což dlouhodobě poškozuje možnosti jejich integrace do společnosti (OPU, 2016). Na druhé straně může mít migrace i emancipační charakter, zejména v případě žen, které díky příchodu do země získají ekonomickou nezávislost, jako je tomu např. u některých matek z Ukrajiny, které si migraci zvolily jako strategii k ukončení nefunkčního či dokonce násilného vztahu (Formánková a Lopatková, 2019).

I neziskové organizace v minulosti vykazovaly určité stereotypní vnímání žen migrantek v rámci organizování jim určených rekvalifikačních kurzů (Česká ženská lobby, 2015). Citlivější přístup těchto organizací k genderovým otázkám významně podporují projekty financované přibližně od roku 2012 z Evropského sociálního fondu nebo z Norských fondů, a to zejména projekty orientované na ženy migrantky (Hradečná a kol., 2016). Postupně tak dochází k většímu zapojení migrantek do aktivit neziskového sektoru a sociálních podniků, například do poskytování mezikulturních zaměstnaneckých služeb a komunitního tlumočení nebo do organizace komunitních akcí. Kromě těchto příkladů představuje dobrovolnictví, ať už formální nebo neformální, nejběžnější formu občanské participace cizinců v ČR.

Naopak, hlavní překážkou jsou omezené dostupné zdroje financování, které neumožňují realizaci udržitelných projektů s dlouhodobou kontinuitou. Dalším problémem je postoj samotných migrantů. Ti se ve větší míře do občanských iniciativ nezapojují, ani nevyužívají služeb občanské společnosti ke zlepšení svého postavení. Mladší generace migrantů do tohoto trendu přinesly určitý posun zakládáním vlastních spolků. Ty z nich, které vedou migrantky, se obvykle zaměřují na zdravotní péči, mateřství a péči o děti. Některé migrantky v Praze rovněž pracují u orgánů místní samosprávy jako kontaktní osoby pro agendu integrace migrantů (Čech Valentová v: Konsorcium, 2018).

Doporučení:

- Aktualizovaná koncepce integrace cizinců, Vládní strategie pro rovnost mužů a žen i jakékoli další relevantní strategie by se měly zabývat všemi potřebami migrantů, a to prostřednictvím politik zohledňujících jejich specifické potřeby a s přístupem založeným na pozitivních krocích. Všechna opatření týkající se integrace migrantů by měla odrážet přístup diferencovaný podle specifických potřeb žen a mužů a zohledňovat požadavek jejich rovnosti. V oblasti reprodukčních práv a genderově podmíněného násilí je nezbytné přijmout ochranná opatření cílená specificky na ženy migrantky.
- Je třeba neustále a systematicky prosazovat přijímání legislativních závazků týkajících se práv pracujících osob z řad migrantů. Pro vybrané pracovní obory (jako např. pečovatelsví a práce v domácnosti, zemědělství či pohostinství), kde ženy migrantky často pracují za nejistých podmínek, by bylo vhodné práci profesionalizovat a odměňovat na základě určení přiměřené minimální mzdy a stanovení práv a ochrany pracovníků a pracovnic v zákoníku práce.
- Větší důraz by měl být kladen na uznávání kvalifikace, validaci dovedností a zvyšování kvalifikace těch migrantů, kteří pracují pod úrovní osvojených dovedností. Důležité je i nasměrovat prostředky do podpory v minulosti zaměstnaných žen, které mají osvojené pracovní dovednosti, aby se na trhu práce zapojily dříve, než tyto dovednosti ztratí. Integrační opatření, politiky trhu práce a související programy by se měly zaměřit i na ženy s nízkou kvalifikací, starší a dlouhodobě nezaměstnané ženy, aby zvýšily jejich šance k integraci na trhu práce a podpořily jejich pozitivní zapojení do české společnosti (např. prostřednictvím mentoringu, asistovaného dobrovolnictví, školení před vstupem do zaměstnání, zprostředkování práce, specializovaných jazykových kurzů, odborného vzdělávání apod.)
- Tvůrci politik musí disponovat údaji o migraci členěná podle pohlaví, věku, etnického původu a migračního statusu, aby mohli odpovídajícím způsobem reagovat a vytvářet fakty podložené politiky. Takto zpracovaná data zároveň usnadní monitorování výsledků integrace migrantů/uprchlíků.
- Je rovněž nezbytné získat požadovanou finanční podporu, a to jak z evropských fondů, tak z vládních zdrojů. Podle Evropského hospodářského a sociálního výboru je jednou z podmínek lepší integrace žen migrantek na trhu práce (i mimo něj) zajistit, aby na jejich integraci bylo vyčleněno alespoň 50 % z celkových finančních zdrojů vyhrazených na integraci migrantů.

ZÁVĚR

Autor: Mgr. Martin Guzi, Ph.D.

„Nenechat nikoho stranou“ je jednou z hlavních zásad Agendy pro udržitelný rozvoj 2030. Řada cílů Agendy 2030 se týká migrace nebo mobility, včetně Cíle 10.7 *usnadňovat řízenou, bezpečnou, legální a zodpovědnou migraci*, Cíle 4.b *rozšířit počet mezinárodních stipendijních programů*, Cíle 8.8 *chránit práva a podporovat bezpečné a stabilní pracovní podmínky migrantů*, a Cíle 10.c *snížit náklady na převody remitencí migrantů do zemí původu*.

Pokrok v plnění Agendy 2030 i jeho překážky se hodnotí na základě 169 dílčích cílů a 244 ukazatelů, které definují obsah 17 Cílů udržitelného rozvoje (SDG). Indikátory neodrážejí konkrétní situaci skupin obyvatelstva, a tak znevýhodnění specifická pro migrující osoby mohou zůstat skrytá za statistickými průměry. Například cíl 5.6 požaduje zajištění všeobecné dostupnosti služeb sexuálního a reprodukčního zdraví a reprodukčního práva. Nevytváří tak přímý tlak na vlády k řešení rizikových faktorů týkajících se migrantů v souvislosti se sexuálním a reprodukčním zdravím, a zejména pak ke zvýšení dostupnosti souvisejících zdravotnických služeb ženám migrantkám. Všeobecné dostupnosti však lze dosáhnout pouze tehdy, budou-li v této otázce zohledněni právě i migranti. Agenda 2030 slibuje, že nikoho nenechá stranou. Právě proto musí být populace migrantů systematicky zahrnuta do přezkumů dosahování Cílů udržitelného rozvoje. Cíl 17.18 zdůrazňuje nutnost podpořit budování kapacit k získávání údajů na lokální i národní úrovni. Monitorování procesu integrace imigrantů na místní a národní úrovni podpořené kvalitnějšími daty a adekvátními finančními zdroji je spolu s pravidelným zveřejňováním údajů o tématech souvisejících s migrací základním předpokladem implementace Agendy 2030. České instituce shromažďují o imigrantech značné množství údajů, chybí však mechanismy k centralizování, rozčlenění a porovnávání všech údajů získaných různými vládními složkami. Včasná, spolehlivá a porovnatelná data členěná podle migračního statusu jsou pro politiky naprosto nezbytná při navrhování akčních plánů k řešení problémů migrace a integrace.

V České republice jsou v současné době k dispozici data k vyhodnocení pokroku v plnění Agendy 2030 u 100 ze 169 dílčích cílů. Na základě těchto údajů je možné potvrdit splnění 14 cílů a v řadě ostatních zbývá k naplnění jen kousek (*tabulka 7*). Již dnes dosažené dílčí cíle se týkají efektivního využívání vody a přeshraniční správy vodních zdrojů (cíle 6.4 a 6.5), nízké míry nezaměstnanosti (cíle 8.5) a nízkého státního dluhu (cíle 17.1). Ke splnění 4 % dílčích cílů je však Česká republika stále ještě daleko (tj. více než 3 standardizované vzdálenosti). Do této skupiny náleží dílčí cíle týkající se spotřeby tabáku (3.a), nerovností ve vzdělávání (4.5) a zastoupení žen v parlamentu (5.5).

Při agregaci na úrovni hlavních Cílů SDG je Česká republika v průměru nejbližší dosažení cílů týkajících se vody a biodiverzity (cíle 6 a 15), vymýcení chudoby (cíle 1) a snižování nerovnosti (cíle 10). V oblasti těchto Cílů jsou výsledky České republiky nadprůměrné v porovnání s průměrem dosaženým v zemích OECD. Nejdále od dosažení Cílů udržitelného rozvoje je Česká republika naopak v oblasti rovnosti žen a mužů (cíle 5), vzdělávání (cíle 4), infrastruktury (cíle 9) a klimatu (cíle 13). Je důležité zdůraznit, že se toto hodnocení zakládá na aktuálně dostupných údajích, které však nejsou vyčerpávající. Značné nedostatky v dostupnosti dat existují například v oblasti udržitelné výroby a odstraňování nerovnosti (cíle 12 a 10). Konečné výsledky by se tak mohly lišit, pokud by byla k dispozici úplnější data.

Imigranti v České republice stále více žádají o povolení k trvalému pobytu, což potvrzuje jejich motivaci setrvat v zemi. Úspěšná integrace imigrantů a jejich dětí je zásadní pro sociální soudržnost a přispívá k lepšímu přijímání migrace ve společnosti v budoucnu. Je proto důležité posilovat integraci cizinců a zabezpečit přístup k základním veřejným službám v oblasti vzdělávání a zdravotní péče; zaměstnanost a ochranu práv pracovníků; prosazování rovnosti žen a mužů; ochranu proti diskriminaci; zamezení xenofobnímu násilí; a dostupnost informací.

Cíle udržitelného rozvoje byly přijaty v roce 2015 a zhmotňují úsilí o zlepšování života v současnosti i budoucnosti. Agenda 2030 uvádí, že „Cíle SDG mají aspirační a globální charakter – každá vláda si stanoví vlastní národní cíle v souladu s těmito globálními ambicemi, avšak s přihlédnutím k situaci dané země“. Tato studie je pouhým úvodem do analýzy silných a slabých stránek národních postupů k plnění Cílů udržitelného rozvoje relevantních ve spojení s migrací. Do budoucna je možné zvážit hlubší analýzu trendů.

POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE

- Bernard, J. & Mikešová, R. (2014). Sociální integrace imigrantů na rozhraní mezi dočasnou migrací a trvalým usazením. *Czech Sociological Review* 50 (4), pp. 521–545.
- Bernard, J. & Leontiyeva, Y. (2013). Cizinci jako obtížně dosažitelná populace. *Data a výzkum-SDA Info* 7 (1), pp. 57–82.
- Consortium, 2015. Migrační manifest. Consortium of Migrant Assisting Organizations in the Czech Republic. Prague 2015. Dostupné na: <http://www.migracnimanifest.cz/cz/index.html>.
- Consortium, 2018. Integrace cizinců v Česku z pohledu nevládních organizací. Consortium of Migrant Assisting Organizations in the Czech Republic. Prague 2018.
Dostupné na: <http://www.migracnikonsorcium.cz/cs/nase-vystupy/>.
- Czech Development Agency, 2020. Job creation for potential migrants in Addis Ababa.
Dostupné na: <http://www.czechaid.cz/en/projekty/job-creation-for-potential-migrants-in-addis-ababa/>.
- Czech School Inspectorate [Česká školní inspekce] (2015), Vzdělávání dětí a žáků s odlišným mateřským jazykem (Tematická zpráva), Prague: Czech School Inspectorate.
- Czech Statistical Office, 2008–2019. Cizinci s pobytem nad 12 měsíců [Foreigners staying over 12 months]. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-s-pobytem-nad-12-mesicu>.
- Czech Statistical Office, 2019. Cizinci celkem podle státního občanství k 31. 12. 2019.
Dostupné na: https://www.czso.cz/documents/11292/27914491/1912_c01t01.pdf/88bd4d10-554d-417a-b4cb-b754b3840c16?version=1.0
- De Haas, H., 2010. Migration and development: A theoretical perspective. *International migration review*, 44(1), pp.227–264.
- Drbohlav, D. & Dzúrová, D. (2015) Co ovlivňuje velikost remitencí ukrajinských migrantů v Česku?. In: Drbohlav, D. (eds): *Ukrajinská pracovní migrace v Česku*, Prague: Charles University.
- Drbohlav, D. and Janurová, K., 2019. Migration and Integration in Czechia: Policy Advances and the Hand Brake of Populism. MPI.
Dostupné na: <https://www.migrationpolicy.org/article/migration-and-integration-czechia-policy-advances-and-hand-brake-populism>.
- Drbohlav, D. & Seidlová, M. (2016), Current Ukrainian migration to Czechia - Refuge for economic migrants rather than for refugees, In: Drbohlav, D., Jaroszewicz, M. (eds): *Ukrainian Migration in Times of Crisis: Forced and Labour Mobility*, Prague: Charles University.
- Drbohlav, D. & Valenta, O. (2014a), Czechia: the main immigration country in the V4. In: Eröss, A., Karácsonyi, D. (eds.): *Discovering migration between Visegrad countries and Eastern Partners*. HAC RCAES Geographical Institute, Budapest, pp. 41–71.

Drbohlav, D. & Valenta, O. (2014b). Building an Integration System: Policies to Support Immigrants Progression in the Czech Labour Market. Washington, DC and Geneva: Migration Policy Institute and International Labour Office.

Dzúrová, D., P. Winkler & D. Drbohlav. (2014). Immigrants' Access to Health Insurance: No Equality without Awareness. International Journal of Environmental Research and Public Health 11, pp. 7144–7153.

EIGE, 2020. Gender Equality Index 2020: Czechia. European Institute for Gender Equality. Dostupné na: <https://eige.europa.eu/publications/gender-equality-index-2020-czechia>.

Ezzeddine, P., 2011. Ezzeddine, P. Neviditelné ženy (analýza genderové perspektivy migrační a integrační politiky). In B. Knotková-Čapková (ed.). Mezi obzory: Gender v interdisciplinární perspektivě, Prague 2011.

Ezzeddine, P., Semerák, V., 2014. The Situation of Migrant Women on the Czech Market of Domestic Work. Association for Integration and Migration, Prague 2014. Dostupné na: https://www.migrace.com/docs/160208_the-situation-of-female-migrants-on-the-czech-paid-domestic-work-market.pdf.

Ezzeddine, P., 2019. How to sell a migrant caregiver? [Presentation]. Care workers in the EU: Feminization of migration and the rights and working conditions of migrant care workers from CEE. International conference in Budapest.

Formánková, L., Lopatková, M., 2018. Nerovná startovní čára? Intersekcionalní analýza počátků profesních drah jedenapůlté generace vietnamských mužů a žen na českém trhu práce. Gender and Research, Vol. 19, No. 2, p. 135–162. Dostupné na: <http://rodinymigrantu.soc.cas.cz/sites/rodinymigrantu.soc.cas.cz/files/gender-a-vyzkum-2-2018-stat6-formankova-lopatkova-nerovna-startovni-cara.pdf>.

Formánková, L., Lopatková, M., 2019. Nejvíce se bojíme toho, co neznáme [Interview]. Století statistiky, Czech Statistical Office. Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/l-formankova-a-m-lopatkova-nejvice-se-bojime-toho-co-nezname/>.

Government of the Czech Republic, 2017. Strategic Framework Czech Republic 2030. Dostupné na: https://www.cr2030.cz/strategie/wp-content/uploads/sites/2/2018/05/Strategic_Framework_CZ2030_graphic2.compressed.pdf.

Government of the Czech Republic, 2020. The Government Council for Sustainable Development of the Czech Republic. Dostupné na: <https://www.vlada.cz/en/ppov/council-for-sustainable-development/the-government-council-for-sustainable-development-of-the-czech-republic--153075/>.

Government of the Czech Republic, 2015. Zpráva o stavu lidských práv v České republice v roce 2014. Dostupné na: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rp/dokumenty/zpravy-lidska-prava-cr/zprava-o-stavu-lidskych-prav-v-ceske-republice-v-roce-2014-134024/>.

Government of the Czech Republic, 2016. Usnesení vlády České republiky ze dne 18. ledna 2016 č. 26 o aktualizované Koncepci integrace cizinců – Ve vzájemném respektu a o Postupu při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců v roce 2016.

Dostupné na: <http://www.mvcr.cz/migrace/soubor/kic-2016-a-postup-pri-realizaci-kic-2016-usneseni-vlady-c-26-2016-pdf.aspx>.

HateFree, 2018. „Muslimky nosívají místo šátků čepice, mají strach“ říká expertka [Interview].

Website of the online campaign HateFree.

Dostupné na: <http://www.hatefree.cz/blo/rozhovory/2869-kalibova>.

Hradečná, P. et al., 2016. ŽENY NA VEDLEJŠÍ KOLEJI (?) Analýza postavení a situace migrantek a žen s migračním původem ve vyšším středním a seniorském věku. Prague, Association for Integration and Migration.

Dostupné na: http://www.migrace.com/docs/161012_eny-na-edlejsi-koleji-_analyza.pdf.

IOM, 2019. Share of female migrants in the international migrant stock at mid-year 2019. Migration Data Portal.

Dostupné na: https://migrationdataportal.org/data?i=stock_perc_female&t=2019&cm49=203.

Jungwirth, T., Boumová, K. & Harušťáková, J. (2019), Pathways to prosperity. Migration and development in the Czech Republic, Prague: Caritas Czech Republic.

Kudrnáčová, M. et al. (2020). Studying and living in the czech republic from the perspective of foreign students, Czech National Agency for International Education, Prague.

Leontiyeva, Mikesova and Tollarova (2018), Pražané s cizím pasem. Výsledky výzkumu cizinců a cizinek ze zemí mimo EU žijících v české metropoli. Praha: Sociologický ústav AV ČR

Dostupné na: <https://doi.org/10.13060/m.2018.69>.

Leontiyeva, Y., Pokorná, A., 2014. Faktory bránící využití kvalifikace imigrantů na trhu práce v ČR. Multicultural Centre Prague.

Dostupné na: <https://migraceonline.cz/images/publikace/kvalifikace-final.pdf>.

Mathéová, B., 2016. Vykořisťování žen migrantek na trhu práce [Article]. Online portal Migration Online.

Dostupné na: <https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/vykoristovani-zen-migrantek-na-trhu-prace>.

Migration Policy Group, 2020. Migrant Integration Policy Index. Czech Republic. Key Findings. Brussels 2020.

Dostupné na: <http://mipex.eu/czech-republic>.

Ministry of Interior (2015) Strategie migrační politiky České republiky [Strategy on Migration policy of Czech Republic], Prague: Czech Ministry of Interior.

Ministry of the Interior, 2019. Postup při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců v roce 2020.

Dostupné na: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/zakladni-dokumenty-k-integracni-politice-ke-stazeni.aspx>.

Ministry of Labour and Social Affairs of the Czech Republic (2019), Statistical yearbook of labour market 2018, Prague.

O'Connor, C. (2007). Is the Czech Republic's Vietnamese community finally starting to feel at home?, Český rozhlas [Czech Radio]. May 29, 2007. Available Online.

OECD, 2016. OECD Development Co-operation Peer Reviews: Czech Republic 2016, OECD Development Co-operation Peer Reviews, OECD Publishing, Paris.
Dostupné na: <https://doi.org/10.1787/9789264264939-en>.

OECD, 2020. OECD Development Co-operation Profiles 2020: Czech Republic. OECD Publishing, Paris.
Dostupné na: <https://doi.org/10.1787/4e4c3092-en>.

OECD, 2019. Settling in 2018: Indicators of Immigrant Integration. Gender differences in Immigrant integration, p. 155.
Dostupné na: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/settling-in-2018/gender-differences-in-immigrant-integration_9789264307216-10-en.

Office of the Government of the Czech Republic, 2017. Zpráva o stavu lidských práv v České republice v roce 2017.
Dostupné na: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/dokumenty/zpravy-lidska-prava-cr/zprava-o-stavu-lidskych-prav-v-ceske-republice-v-roce-2017-167857/>.

Office of the Government of the Czech Republic, 2020. Vládní strategie rovnosti žen a mužů v České republice 2021–2030. [Unpublished draft]. Further relevant information available at: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/rada-vlady-pro-rovnost-zen-a-muzu-121632/>.

OPU, 2016. Analýza slučování rodin migrantů ze třetích zemí a práva rodinných příslušníků občanu EU na volný pohyb a pobyt. Organization for Aid to Refugees, Prague 2016.
Dostupné na: https://www.opu.cz/wp-content/uploads/2016/05/Anal%C3%BDza-slu%C4%8Dov%C3%A1n%C3%AD-rodin-migrant%C5%AF-a-pr%C3%A1vo-na-soukrom%C3%BD-a-rodinn%C3%BD-%C5%BEivot_FINAL.pdf.

Public Defender of Rights, 2016. Výroční zpráva 2015. [Annual Report 2015].
Dostupné na: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ESO/Souhrnna-zprava_VOP_2015.pdf.

Public Defender of Rights, 2017. Rozšířený senát Nejvyššího správního soudu potvrdil stanovisko ochránkyne k nefunkčnímu systému Visapoint [Press release]. Brno, 12 July 2017.
Dostupné na: <https://www.ochrance.cz/aktualne/tiskove-zpravy-2017/rozsireny-senat-nejvyssiho-spravniho-soudu-potvrdil-stanovisko-ochrankyne-k-nefunkcnim/>.

Pytliková, M. (2018). Labour Market Policy Thematic Review 2018: An indepth analysis of the emigration of skilled labour, Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Social Watch, 2020. 25 Years of the Beijing Platform for Action. 2020 Social Watch Monitoring Report on Gender Equality. Dostupné na: http://www.socialwatch.cz/wp-content/uploads/sw_zprava_gender_cr_2020_en.pdf.

Schebelle, D. & M. Horáková. (2012). Bariéry integračního procesu reflex cizinců z třetích zemí. Prague: Research Institute for Labour and Social Affairs.

Smetáčková, I. (ed.), 2015. Stínová zpráva o stavu genderové rovnosti v České republice v roce 2015. Czech Women's Lobby, Prague 2015.

Dostupné na: https://czlobby.cz/sites/default/files/projekty/stinova_zprava_tisk.pdf.

Solano G. and Huddleston T. (2020), Migrant Integration Policy Index 2020, Brussels/Barcelona: MPG and CIDOB. ISBN 978-84-92511-83-9.

Svobodová, A. & Janská, E. (2016). Identity Development Among Youth of Vietnamese Descent in the Czech Republic. In: Seeberg M., Goździak E. (eds) Contested Childhoods: Growing up in Migrancy. IMISCOE Research Series. Springer, Cham.

Trčka M., Moskvina, Y., Leontiyeva, Y., Lupták, M., and Jirka, L. (2018) Employment of Ukrainian Workers with Polish Visas in the Czech Republic: From the Main Patterns of Labour Exploitation towards Points of Intervention. Prague: Multicultural Center Prague.

Trlifajová, L. (2015). Cizinci ztraceni v počtech? Metodika práce s daty o cizincích ve veřejně dostupných databázích [online]. Výzkumná zpráva. Praha: Multikulturní centrum Praha, 2015.

Dostupné na: https://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/metodika-prace-s-daty-o-cizincich-ve-verejne-dostupnych-databazich.pdf.

United Nations General Assembly, 2018. Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration (19 December 2018). A/RES/73/195.

Dostupné na: https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/73/195.

Valenta, O. & Drbohlav, D. (2018). Longitudinal and spatial perspectives on the mismatch of tertiary educated migrant workers in the Czech labour market: The case of Ukrainians. Moravian Geographical Reports, 26(4), pp. 255–272.

Vyhlídal, J., Jahoda, R., & Godarová, J. (2017). Ekonomický přínos řízené pracovní migrace [The economic benefits of managed labour migration], Praha: VÚPSV.

World Bank, 2020a. Personal remittances, received (% of GDP) – Ukraine.

Dostupné na: <https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.DT.GD.ZS?locations=UA>.

Word Bank, 2020b. Sending money from Czech Republic to Ukraine.

Dostupné na: <https://remittanceprices.worldbank.org/en/corridor/Czech-Republic/Ukraine>.

PŘEHLED TABULEK

Tabulka 1 Doporučení k dalšímu posilování integrační politiky, 2019

Oblast	Hodnocení	Doporučení
Mobilita pracovního trhu	Středně příznivý stav	Pracovníci z řad migrantů mohou uvíznout na méně kvalitních a nejistých pracovních místech, protože i v případě existujících pracovních příležitostí čelí překážkám v oblasti dostupnosti podpory a cíleného vzdělávání ke zvyšování kvalifikace a posílení kariéry
Slučování rodin	Mírně příznivý stav	Rozdělené rodiny mají právo na opětovné sloučení, pokud splní přísnější požadavky zavedené v roce 2013
Vzdělání	Mírně příznivý stav	Díky průběžnému zlepšování podpory pedagogům i nezletilým přistěhovalcům od roku 2015 stojí Česko v čele mezi ostatními střeoevropskými státy, je však nutné se více soustředit na otázky dostupnosti, segregace a mezikulturního vzdělávání
Zdravotní péče	Mírně příznivý stav	Česko stojí v čele mezi ostatními střeoevropskými státy díky přijetí prvních kroků ke zlepšení informovanosti migrantů, tato podpora však probíhá ad hoc a dostupnost zdravotní péče je stále omezená
Účast na politickém dění	Nepříznivý stav	Jedná se o výrazně slabou oblast v celé střední Evropě – přistěhovalcům do České republiky jsou poskytovány určité omezené finanční prostředky, ale jejich informovanost, jim určené poradenství a možnosti aktivně se účastnit veřejného života jsou omezené
Trvalý pobyt	Středně příznivý stav	Osoby, které nejsou rezidenty EU, mohou získat povolení k dlouhodobému pobytu, ale bylo by vhodné zavést pružnější požadavky a bezpečnější status
Přístup ke státnímu občanství	Mírně nepříznivý stav	Jedná se o výrazně slabou oblast v celé střední Evropě – od roku 2013 brání restriktivní požadavky mnoha přistěhovalcům a dětem narozeným v České republice v získání dvojího státního občanství a tím dosažení společného pocitu sounáležitosti.
Ochrana proti diskriminaci	Mírně příznivý stav	Potenciální oběti diskriminace mají minimální povědomí o českém antidiskriminačním zákoně z roku 2009, neboť byl přijat relativně nedávno a jelikož je slabý, s mnoha právními nedostatky a ustanovuje slabé orgány i politiky pro rovné zacházení, chovají k němu nedůvěru

Zdroj: Mipex.eu

Tabulka 2 Zápis zahraničních žáků a studentů podle typu školy a občanství, školní rok 2019/20

Typ školy	Zapsaní cizinci	%	Země původů žáků a studentů			
			Slovensko	EU28	Jiná evr. země	Jiná země
Mateřské školy	11 942	3,3	2 053	1 486	4 269	4 134
Základní školy	26 527	2,8	5 418	2 907	10 456	7 746
Střední školy	9 715	2,2	1 880	760	4 453	2 622
Vyšší odborné školy	732	4,3	270	18	340	104
Vysoké školy	46 441	16,1	21 105	4 235	11 476	9 625

Zdroj: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Tabulka 3 Indikátory chudoby a sociální deprivace podle země původu, 2018

Indikátor	Země původu		
	Česko	EU	Třetí země
Riziko příjmové chudoby	0,09	0,11	0,15
Potíže vyjít s penězi do příští výplaty	0,16	0,19	0,21
Problematické krytí neočekávaných výdajů	0,23	0,28	0,28
Náklady na bydlení nadměrnou zátěží	0,13	0,20	0,29
Přeplněné domácnosti	0,17	0,19	0,23
Nemohou si dovolit týdenní dovolenou mimo domov	0,21	0,25	0,22

Zdroj: EU-SILC, vlastní výpočty

Tabulka 4 Zaměstnání podle kategorií povolání, 2018

ISCO	Čeští občané (CZ)	%	Občané EU	%	Občané třetích zemí (TCN)	%	TCN/ CZ	TCN/ EU
1	244 996	5 %	11 190	3 %	5 044	2 %	0,5	0,8
2	851 464	16 %	42 834	12 %	16 598	8 %	0,5	0,7
3	914 984	17 %	28 829	8 %	8 970	4 %	0,3	0,6
4	498 915	9 %	22 173	6 %	9 874	5 %	0,5	0,8
5	822 747	16 %	28 317	8 %	28 975	14 %	0,9	1,9
6	66 326	1 %	1 311	0 %	1 202	1 %	0,5	1,7
7	864 840	16 %	45 818	13 %	19 503	10 %	0,6	0,8
8	726 978	14 %	81 851	22 %	43 554	22 %	1,6	1,0
9	287 094	5 %	103 632	28 %	68 638	34 %	6,2	1,2
Celkem	5 278 344	1	365 955	1	202 358	1		

Zdroj: Databáze Českého statistického úřadu, vlastní výpočty

Poznámka: ISCO1 – Zákodníci a řídící pracovníci; ISCO2 – Specialisté; ISCO3 – Techničtí a odborní pracovníci; ISCO4 – Úředníci; ISCO5 – Pracovníci ve službách a prodeji; ISCO6 – Kvalifikovaní pracovníci v zemědělství, lesnictví a rybářství; ISCO7 – Řemeslníci a opraváři; ISCO8 – Obsluha strojů a zařízení, montéři; ISCO9 – Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci.

Tabulka 5 Zaměstnání cizinců podle sektorů, 2018

Sektor	Čeští občané (CZ)	%	Občané EU	%	Občané třetích zemí (TCN)	%	TCN/ CZ	TCN/ EU
Výroba	1 458 434	28 %	118 028	32 %	49 666	25 %	0,9	0,8
Administrativa a podpůrné služby	130 894	2 %	65 267	18 %	34 548	18 %	7,1	1
Velkoobchod a maloobchod	615 589	12 %	34 520	9 %	21 744	11 %	0,9	1,2
Stavebnictví	383 976	7 %	29 447	8 %	22 565	11 %	1,6	1,4
Odborná, vědecká a technická činnost	266 559	5 %	24 792	7 %	8 129	4 %	0,8	0,6
Doprava a sladovnictví	328 193	6 %	18 089	5 %	10 923	6 %	0,9	1,1
Ubytovací a pohostinské služby	187 270	4 %	9 932	3 %	17 719	9 %	2,5	3,3
Informatika a komunikace	169 751	3 %	16 737	5 %	7 667	4 %	1,2	0,9
Jiný	1 712 308	33 %	48 717	13 %	23 604	12 %		
Celkem	5 252 974	100 %	365 529	100 %	196 565	100 %		

Zdroj: Databáze Českého statistického úřadu, vlastní výpočty

Poznámka: Samostatně jsou uváděny sektory, v nichž jsou registrována minimálně 3 % zahraničních pracovníků.

Tabulka 6 Pracovní podmínky podle země narození, 2018

	Česká republika	EU-28	Ukrajina	Vietnam	Rusko	Jiné TCN
Ženy	0,49	0,46	0,55	0,49	0,59	0,49
Středoškolské vzdělání bez maturity	0,08	0,15	0,17	0,53	0,14	0,08
Středoškolské vzdělání s maturitou	0,33	0,3	0,28	0,15	0,01	0,18
Nástavbové vzdělání	0,37	0,27	0,37	0,25	0,31	0,25
Univerzitní vzdělání	0,22	0,29	0,19	0,07	0,54	0,49
České občanství	1	0,49	0,29	0,3	0,21	0,51
YSM 0-5		0,16	0,2	0,03	0,18	0,17
YSM 6-10		0,16	0,25	0,11	0,39	0,22
YSM 10+		0,69	0,55	0,86	0,42	0,61
Participace na trhu práce	0,8	0,8	0,87	0,9	0,75	0,8
OSVČ	0,12	0,13	0,25	0,57	0,25	0,25
Povolání s vysokou kvalifikací	0,38	0,39	0,18	0,04	0,36	0,5
Povolání se střední kvalifikací	0,56	0,54	0,66	0,85	0,47	0,41
Povolání s nízkou kvalifikací	0,05	0,07	0,16	0,11	0,17	0,09
Zaměstnání na plný úvazek	0,94	0,95	0,96	0,89	0,71	0,92
Pracovní smlouva na dobu neurčitou	0,92	0,86	0,85	0,96	0,81	0,91
Agenturní zaměstnání	0,01	0,04	0,12	0,18	0,18	0,07
Pracovní doba (hod za týden)	40,33	40,08	41,95	46,94	35,87	40,66
Požadovaná pracovní doba (hod za týden)	38,54	38,29	40,58	44,32	32,96	38,03
Velikost firmy 1-10	0,3	0,29	0,37	0,94	0,43	0,46
Velikost firmy 11-50	0,32	0,23	0,22	0	0,37	0,16
Velikost firmy 50+	0,38	0,48	0,41	0,06	0,2	0,38

Zdroj: **Výběrového šetření pracovních sil v ČR, vlastní výpočty**

Poznámka: **Vzorek je složen ze zaměstnaných osob. Tři skupiny povolání podle úrovně kvalifikace: nízká (ISCO kód 9), střední (ISCO kódy 4, 5, 6, 7, 8) a vysoká (ISCO kódy 1, 2, 3). Zkratka YSM – počet roků od migrace. Výsledky jsou vážené individuálními vahami.**

Tabulka 7 Průměrná vzdálenost k dosažení dílčích cílů Agendy 2030, podle indikátoru

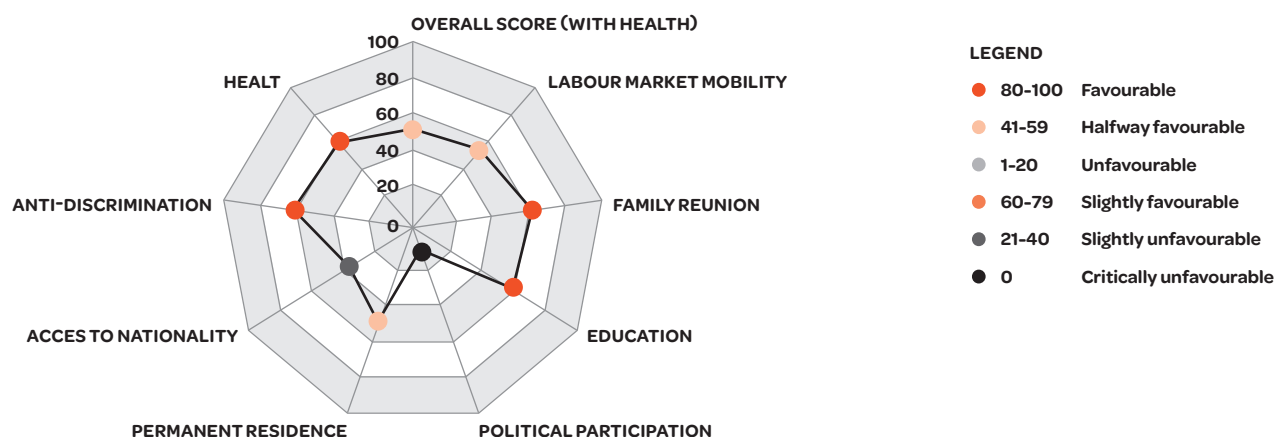
	Indicator	Distance
1.1.1	Proportion of population below international poverty line	0.00
2.1.1	Prevalence of undernourishment	0.00
3.1.1	Maternal mortality ratio	0.00
3.2.1	Infant mortality rate	0.00
3.2.2	Neonatal mortality rate	0.00
6.5.2	Proportion of river and lake basins with an operational arrangement for water cooperation	0.00
7.1.1	Proportion of population with access to electricity	0.00
7.1.2	Proportion of population with primary reliance on clean fuels and technology	0.00
8.5.2	Unemployment rate (15 – 64)	0.00
15.1.1	Land area covered by trees	0.00
15.2.1	Intensity of use of forest resources	0.00
16.10.2	Countries that adopt and implement guarantees for public access to information	0.00
16.3.2	Unsentenced detainees as a proportion of overall prison population	0.00
16.9.1	Proportion of children under 5 years of age whose births have been registered with a civil authority	0.00
17.1.2	Net lending/net borrowing of general government	0.00
6.4.2	Water stress	0.00
9.c.1	Proportion of population covered by a mobile network	0.02
15.4.1	Average proportion of Mountain Key Biodiversity Areas (KBAs) covered by protected areas	0.03
1.2.1	Relative income poverty rate	0.04
3.8.2	Proportion of population with large household expenditures on health (greater than 25%)	0.07
15.4.2	Mountain Green Cover Index	0.13
16.1.1	Deaths from assault	0.16
3.1.2	Proportion of births attended by skilled health personnel	0.17
3.3.1	Incidence of AIDS	0.18
11.1.1	Dwellings with access to basic sanitation	0.18
6.1.1	Population with access to improved drinking water sources	0.23
3.3.4	Hepatitis B incidence	0.25
3.3.2	Death rate due to Tuberculosis	0.27
15.5.1	Red List Index	0.32
6.4.1	GDP per unit of freshwater abstraction	0.33
8.8.1	Non-fatal occupational injuries among employees, by sex (per 100,000 employees)	0.47
6.6.1	Average annual change in water surface	0.50
8.4.2	Domestic material consumption per GDP	0.51
3.9.2	Mortality rate attributed to unsafe water, unsafe sanitation and lack of hygiene (per 100,000 population)	0.60
3.d.1	Average of 13 International Health Regulations (IHR) core capacities	0.66
10.1.1	Growth rates difference among the bottom 40 per cent of the population and the total population	0.68
2.5.2	Proportion of local breeds classified as known being not at risk	0.75
5.b.1	Proportion of women using the Internet	0.78
6.3.1	Population not connected to public sewage treatment	0.81
3.c.1	Physicians density	0.82
3.b.1	Proportion of the target population with access to DTP3, MCV2 and PCV3	0.82
7.3.1	Energy intensity, TPES per capita	0.91
3.7.2	Adolescent fertility rate	0.94
8.1.1	15 years average annual growth rate of real GDP per capita	0.95
3.9.3	Mortality from accidental poisoning	0.97
2.5.1	Proportion of local breeds with genetic material stored	1.02
12.4.1	Compliance with the Montreal Protocol, the Basel, the Rotterdam/the Stockholm Convention	1.05
11.6.2	Mean population exposure to PM2.5 in metropolitan areas	1.08
2.1.2	Prevalence of moderate or severe food insecurity in the adult population	1.11

	Indicator	Distance
4.6.1	Proportion of adults achieving at least a fixed level of proficiency in functional numeracy skills	1.11
8.2.1	15 years average annual growth rate of real GDP per hours worked	1.16
17.8.1	Share of the population using internet – last 3 months	1.17
5.5.2	Gender gap in the share of employed who are managers	1.20
6.2.1	Population with access to improved sanitation	1.24
16.5.1	Share of the population having confidence in national government	1.28
3.6.1	Death rate due to road traffic injuries	1.32
8.10.2	Proportion of adults (15 years and older) with an account at a financial institution	1.34
17.6.2	Total fixed broadband subscriptions per 100 inhabitants	1.34
4.3.1	Participation rate of adults in formal and non-formal education	1.40
4.2.2	Participation rate in organized learning (one year before the official primary entry age)	1.40
9.5.1	Gross domestic expenditure on R&D as a percentage of GDP	1.47
8.6.1	Proportion of youth (aged 15–29 years) not in education, employment or training	1.49
11.6.1	Material recovery rate of municipal waste (recycling and composting)	1.52
15.1.2	Protected areas as a share of total land	1.56
3.8.1	Universal health coverage (UHC) service coverage index	1.61
9.5.2	Researchers per capita	1.68
15.6.1	Adopted legislative, and policy frameworks to ensure fair and equitable sharing of benefits	1.71
2.4.1	Nutrient balance (nitrogen, absolute value)	1.77
11.3.1	Average annual change in built area per capita	1.82
3.4.1	Mortality rate attributed to cardiovascular disease, cancer, diabetes or chronic respiratory disease	1.84
7.2.1	Renewable energy share in the total electricity generation	1.84
17.15.1	Use of country-owned results frameworks and planning tools by providers of development cooperation	1.96
17.16.1	Effectiveness monitoring frameworks that support the achievement of the sustainable development goals	1.97
8.5.1	Average hourly earnings of managers	2.00
8.10.1	Number of commercial bank branches and of ATMs per 100,000 adults	2.02
4.1.1	Proportion of 15 year-olds achieving at least PISA level 2 in mathematics	2.05
4.4.1	Proportion of adults with information and communications technology (ICT) skills	2.06
3.5.2	Alcohol consumption per capita	2.18
3.4.2	Death from intentional self-harm	2.20
1.3.1	Share of the population living below the relative poverty threshold receiving minimum income benefits	2.24
4.c.1	Proportion of teachers who received in-service training in the last 12 months	2.29
13.2.1	Production-based CO2 productivity	2.33
9.4.1	Carbon dioxide emissions from fuel combustion per unit of GDP	2.40
17.2.1	Net official development assistance to developing and least developed countries as a percentage of GNI	2.44
16.1.4	Share of population feeling safe when walking alone at night	2.45
2.2.2	Obesity rate	2.54
16.7.2	External political efficacy	2.54
3.9.1	Age-standardized mortality rate attributed to ambient air pollution (deaths per 100,000 population)	2.60
5.2.1	Proportion of women and girls subjected to physical and sexual violence by an intimate partner	2.71
5.5.1	Proportion of seats held by women in national parliaments	3.04
4.5.1	Socio-economic parity index (based on PISA ESCS Index)	3.42
5.1.1	Existence of legal frameworks governing gender equality	3.93
3.a.1	Tobacco consumption	4.11
16.a.1	Existence of independent national human rights institutions in compliance with the Paris Principles	4.14

Zdroj: www.oecd.org/sdd/OECD-Measuring-Distance-to-SDGs-Targets-Metadata.pdf, dx.doi.org/10.1787/888933963063

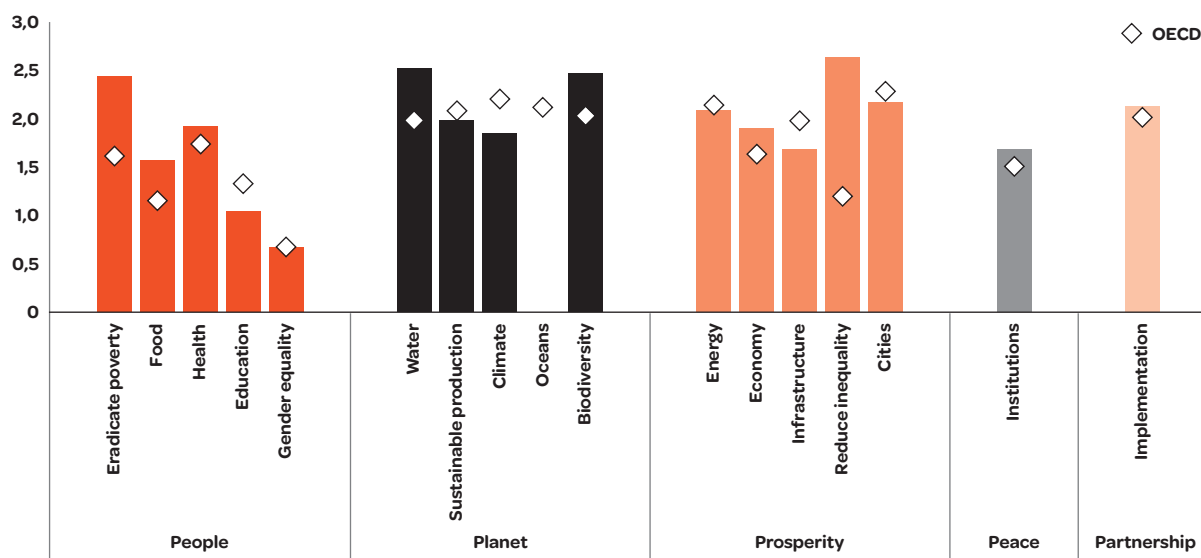
Poznámka: Průměrná vzdálenost k dosažení jednotlivých dílčích cílů je měřena ve standardizovaných jednotkách, přičemž 0 znamená, že již bylo daného cíle dosaženo. Zobrazeny jsou pouze dostupné údaje.

Obrázek 1 Hodnocení integrační politiky České republiky v různých oblastech z roku 2019

Zdroj: Mipex.eu

Obrázek 2 Vzdálenost České republiky k dosahování dílčích cílů, podle cíle

Zdroj: www.oecd.org/sdd/OECD-Measuring-Distance-to-SDGs-Targets-Metadata.pdf, dx.doi.org/10.1787/888933963082

Poznámka: Graf ukazuje průměrné vzdálenosti k dosažení každého cíle měřené ve standardizovaných jednotkách, přičemž 0 značí, že dílčího cíle již bylo dosaženo. Sloupce ukazují aktuální úroveň úspěchu České republiky na základě dostupných dat a odrážky (diamanty) značí průměrnou vzdálenost zemí OECD k dosažení dílčích cílů. Dílčí cíle jsou seskupeny podle cílů a cíle podle 5P (People, Planet, Prosperity, Peace, Partnership) Agendy 2030.

Českokobratrské církve evangelické

Diakonie ČCE
Středisko humanitární a rozvojové spolupráce
Belgická 374/22, 12000 Praha 2

www.diakoniespolu.cz

Řízení integrace migrantů v České republice

Monitorovací zpráva o plnění Agendy 2030 v souvislosti s migrací

Autoři: **Mgr. Martin Guzi, Ph.D.** (úvod, kapitoly A. – C., závěr)

Lucie Macková, M.A., Ph.D. (kapitola D.)

Mgr. Eva Čech Valentová (kapitola E.)

Vydala Diakonie: **ČCE – Středisko humanitární a rozvojové spolupráce, 2021**

Grafický design: **BOOM s.r.o.**

Překlad: **Mánes překlady a tlumočení**

Vydání první, 2021

978-80-908138-4-7 (online; pdf)

978-80-908138-0-9 (online; pdf) (anglické vydání)

Tento projekt je financován
z prostředků Evropské unie.

Tento dokument vznikl za finanční podpory Evropské unie.

Za obsah tohoto dokumentu odpovídá výlučně Diakonie ČCE

a za žádných okolností jej nelze považovat za názor Evropské unie.

Dokument je publikován v rámci projektu „SDGs and Migration – Multipliers and Journalists Addressing Decision Makers and Citizens in the EU“, který realizujeme díky programu Evropské unie pro vzdělávání a osvětu (Development Education and Awareness Raising – DEAR).